

Çin'de Felsefi Ortamı Doğuran Kent Devletleri ve Kent Devletlerini Şekillendiren Filozoflar

City States that Created the Philosophical Environment and Philosophers who Shaped the City States in China

Turgay Ovalı¹

ÖZ

Çalışmanın amacı, Antik Çin'de kent devletlerinin ve felsefi düşünce sistemlerinin aynı zamanda ortaya çıkmasından hareketle kent devletlerinin felsefi ortamı doğurduğunu, aynı şekilde kent devletlerinin filozof yöneticilerin eliyle şekillendirildiğini ortaya koymaktır. Bu amaçla Antik Çin'de felsefenin ortaya çıkmasında Çin'in kendisine özgü kent devletlerinin oynadığı rol ile Antik Çin'in ilk filozoflarının, kent devletlerinde aldıkları başbakan, danışmanlık ve devlet adamlığı gibi görevlerle kent devletlerini nasıl şekillendirdiği üzerinde durulmuştur. Kent devletlerinin daha sonraki Çin tarihine iz bırakmadan ortadan kaybolmasında bu filozofların görüşlerinin etkileri de bulunmaktadır. Yöntem olarak kent tarihi disiplini oluşturan Çinli ve Anglosakson yazarların ürettiği eserler incelenmiştir. Bunun yanında makalenin iddiasına uygun olarak arkeolojiden ziyade düşünürlerin kaleme aldığı antik metinlere başvurulmuştur. Çalışmada Çin'de kent devletlerini doğuran süreçler incelenmiş ve bu kent devletlerinin arasındaki mücadeleden doğan düşünce okullarına değinilmiştir. Düşünce ortamının hareketlenmesiyle kent devletlerine yön veren filozofların bazılarının fikirlerine kısaca değinildikten sonra kent devletlerinin bu fikirler doğrultusunda nasıl dönüşüm geçirdiği ele alınmıştır. Sonuç olarak Çin'de yaşanan siyasi ve toplumsal değişimlerle birlikte gelen çalkantılar Çin'de felsefi düşüncenin kapılarını açmış; devlet görevi alan filozoflar, Çin'de kent devletlerinin dönüşümünde birinci elden etkili olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Antik Çin, Felsefe, Kent Devletleri, Konfüçyanizm, Legalizm

ABSTRACT

The aim of the study has been to reveal that city-states have originated to the philosophical environment and they have been shaped in the hands of philosopher governors, motivated by the simultaneous existing of city-states and philosophical thought systems in Ancient China. For this purpose, it has been focused on how shaped city-states by first philosophers in Ancient China with their official duties in city-states such as prime ministers, councilor, statesmanship etc. and how Ancient China's own city-states played the role on the existing of philosophy in Ancient China. There have been also clear effects of these philosophers' ideas in the disappearance of city-states without leaving behind in later Chinese history. In addition, the ancient texts, which have supported the claim of the article, written by these philosophers have been referred, rather than archeology. In the study, the processes that originated city-states in China and the schools of thought existed from the struggle between these city-states were examined. After briefly issued that the ideas of some key philosophers who guided the city-states with the activation of intellectual environment, how the city-states transformed aligned with these ideas has been discussed. As a result, the chaos that the political and social changes in China brought with catalyzed the philosophical thought in China and philosophers who held state positions had a first-hand influence on the transformation of city-states in China.

Keywords: Ancient China, City-States, Confucianism, Legalism, Philosophy

¹ **Corresponding Author:** (Dr. Arş. Gör.) Turgay Ovalı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, turgay.ovalı@medeniyet.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9782-4548>

GİRİŞ:

İlkbahar ve Sonbahar Dönemi (MÖ 771-481) Çin'de kent devletlerinin güçlü olduğu bir dönemdir (Lewis, 2000: 359). Kent devletleri, kendisi de bir kentler birliği olan Chou Devletinin çöküşüyle ortaya çıkmıştır. Chou Devletinin çöküşü aynı zamanda Çin'de dini düşüncenin zayıflayıp, felsefenin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Fiilen bağımsızlığa kavuşan irili ufaklı derebeyliklerden oluşan kent devletleri, toplumun içerisinde yeni bir güç olarak filizlenmiş bir âlim sınıfına ihtiyaç duymuşlardır. Bu âlim sınıfı, derebeylerin yanında yer alarak kent devletlerinin yönetimlerini şekillendirmiştir. Bu çalışmada, kent devletlerinin ortaya çıkış serüveni kısaca ele alınmış, kent devletlerinin bir bütünlük arayışı içerisinde birbirleriyle mücadeleleri, filozof yöneticilerin danışmanlığı doğrultusunda kentlere nasıl yön verdiği ele alınmıştır. Çin'de kent devletlerinin çağı olan 550 yıllık dönem Çin felsefesinin de altın çağı olarak nitelendirilmektedir. Makalenin iddiası, kent devletlerinin ortaya çıktığı dönemdeki siyasi ortamın felsefeyi doğurduğu, felsefenin de kent devletlerinin yönetimine yön vererek onları şekillendirdiği şeklindedir. Bu tür bir karşılıklı okuma için arkeolojiden ziyade antik metinlere başvurulmuştur.

Bu kapsamda makalede önce kent devletlerine giden tarihsel süreci ele alan bir bölümden sonra Çin'de felsefenin doğmasıyla sonuçlanan kent devletleri arasındaki mücadeleye değinilmiş, ardından kent devletlerine yön veren filozof-devlet adamlarından örnekler sunulmuştur. Bu bölümde, onların siyaset felsefesine olan katkılarının kentleri nasıl etkilediğine dair örnekler yer verilmiştir. Son olarak kent devletlerinin, bu filozoflarının fikirleri doğrultusunda nasıl dönüştüğünü ele alan kısa bir bölüm bulunmaktadır. Dört bölüm halinde Çin'de kent devletlerinin ortaya çıkışı, bunların kendi aralarındaki siyasi mücadelelerin Çin'de düşünce ve felsefeye zemin hazırlaması, hazırlanan bu zeminde filozof yöneticilerin kentleri tapınak merkezlerinden bürokratik ve ticari kentlere dönüştürmesi anlatılmaktadır. Düşünce ve mekân arasındaki ilişki Antik Çin'in kendine özgü kent devletleri üzerinden verilmeye çalışılmaktadır.

Düşünce ve mekân diyalektiğine dair bu tür çalışmalar ülkemizde nispeten yenidir. Antik kenti düşünce açısından irdeleyen çalışmalarda bu olguya çoğu zaman batı kentleri üzerinden yaklaşılmakta ve Antik Çin gibi doğu menşeli medeniyetler eksik bırakılmaktadır. Bu alanda İngilizce literatür oldukça fazla kaynak imkanına sahipken, Türkçe literatürde T. Ovalı'nın (2024) "Antik Çin Kenti" isimli kitabı ve yine 2019'da yayınladığı "Çin Felsefe ve Düşüncesinin Antik Kentlerine Yansımaları" başlıklı makalesinin argümanları ile bu makale arasında bağlantılar bulunmaktadır. Ancak yukarıda bahsi geçen çalışmalar Antik Çin kentine genel bir giriş niteliğinde iken bu makale özel bir dönemi, Antik Çin kent devletlerinin doğup ortadan kalktığı ve felsefenin bunlara yön verdiği bir dönemi ele almaktadır.

Bu bağlamda kent devletleriyle ortaya çıkıp onlara yön veren filozofların isimleri, hangi dönemde ve hangi düşünce ekolüne mensup oldukları, etkili oldukları kent-devletlerini ve reformlarının kentlere yansımalarını içeren aşağıdaki tablo okuyucuya yol haritası sağlaması bakımından faydalı olacaktır.

Tablo 1. Filozoflar ve Kent Devletlerine Etkileri

Filozof	Dönemi	Ekol	Etkili Olduğu Devletler	Reformlarının kente yansımaları
Guan Zhong (MÖ 720-645)	İlkbahar ve Sonbahar Dönemi	Legalizm	Qi Devleti	İktidarı merkezileştirmiş ve devleti, her biri belirli bir mesleği yürüten farklı köylere bölmüştür.
Konfüçyüs (MÖ 551-479)	İlkbahar ve Sonbahar Dönemi	Konfüçyüsçülük	Lu, Wei, Song, Zheng, Cao, Chu, Qi, Chen ve Cai	Büyük ölçekli yapılaşmanın kısıtlanması ve yüksek düzeyli mimarilerin gelişiminin engellenmesi gibi, aşırı

			Devletleri	çevresel ve sosyal çöküşü önlemek için bir emniyet sübabı görevi görmüştür.
Lao Tzu (MÖ 6. yüzyıl)	İlkbahar ve Sonbahar Dönemi	Taoizm	Öğretileriyle kendi ölümünden sonra Han Devleti	Önde gelen Taoist rahipler, 'ekolojik tapınaklar' ağı kurarak sürdürülebilir uygulamalar için rol model teşkil etmişlerdir.
Mozi (MÖ 470-391)	Savaşan Beylikler Dönemi	Mohizm	Song Devleti	Kent savunmasına ilişkin anlayışı zamanla yaygın bir kabul görmüş ve kentin savunma anlamı onun fikirleriyle güçlenmiştir.
Shang Yang (MÖ 390-338)	Savaşan Beylikler Dönemi	Legalizm	Qin Devleti	Küçük kasaba ve köyleri ilçelere birleştirmiş ve devlet genelinde vilayet sistemini getirerek Antik Çin kentini idari-bürokratik bir forma sokmuştur.
Shen Buhai (MÖ 400-337)	Savaşan Beylikler Dönemi	Senkretizm (Legalizm-taoizm)	Han Devleti	Memuriyette liyakat ve sınav sistemini getirerek sülale kentleri yerine bürokratik ve idari kentlerin gelişmesini sağlamıştır.
Mensiyüs (MÖ 372-290)	Savaşan Beylikler Dönemi	Konfüçyüsçülük	Qi Devleti	Toprak reformlarıyla ve ticarete önem vermesiyle kent planlama geleneklerinin değişiminde ve kentsel toplumun değişiminde rol oynamıştır. Yetiştirdiği öğrenciler çeşitli kent-devletlerinde reformlar yapmışlardır.
Chuang Tzu (MÖ 369-286)	Savaşan Beylikler Dönemi	Taoizm	Wei devleti (Başbakanlığı reddetmiştir.)	Kentler üzerinde büyük bir etkisi olmamıştır.
Xunzi (MÖ 310-238)	Savaşan Beylikler Dönemi	Senkretizm (Konfüçyüsçülük-Legalizm)	Chu ve Qi Devletleri	Konfüçyüsçülük ile legalizmi birleştirerek kentleri ailelerin bir araya gelmesinden oluşan bir topluluktan ziyade, hiyerarşik güç ilişkileriyle yönetilen farklı birimlerin bir araya gelmesinden oluşan bir topluluk olarak yeniden

Han Fei (MÖ 280-233)	Savaşan Beylikler Dönemi	Legalizm	Han Devleti	düzenlemiştir. Kendisine kadar gelen legalist düşünceleri sentezleyerek sistemleştirmiş ve daha sonraki imparatorluk çağı kentlerinin bürokratik yapılanmasını belirlemiştir.
Savaş Stratejistyenleri	Savaşan Beylikler Dönemi	Senkretizm (Mohizm-Konfüçyüschülük-Taoizm)	Savaşan Beylikler Döneminin birçok devleti	Savunma stratejileri geliştirerek kentlerin savunma ve sakinlerini zapt etme anlamını ön plana çıkarmışlardır.

1. Chou Hanedanlığı, Zayıflaması ve Kent Devletlerine Giden Süreç

Çin’de kentlerin tarihi uzun bir geçmişe sahiptir. Saz çatılı çukur evlerden oluşan Neolitik köyler en az MÖ 5000’lerden itibaren Sarı Nehir boyunca lös² höyükleri üzerine inşa edilmiştir. MÖ 2000. yılda sıkıştırılmış topraktan savunma amaçlı büyük duvarlar inşa edilmiş ve kentler, tapınaklar ve sarayların bulunduğu tören merkezleri, ritüel veya lüks mallar üreten zanaatkâr soylarının yaşadığı bölgeler ve yerleşim alanları olmak üzere bölgeler şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu yerleşimler de nihayetinde Shang (yaklaşık MÖ 1600-1045) Kralları’nın yönetiminde bir devlete bağlanmıştır (Keightley, 1983: 534).

Batı Chou (yaklaşık MÖ 1045-771), yönetici hanedanın gücüyle birbirine bağlanan bir kentler birliği olarak Shang’ın devlet modelini miras aldı ve genişletti. Sarı Nehir Vadisi’ni fethettikten sonra, topraklarının dört bir yanına dağılmış surlarla çevrili kentlere akrabalarını ya da müttefiklerini yerleştirdiler. Chou soyluları tarafından işgal edilen bu kentler, fethedilen halkı kontrol etmek için silahlı garnizonlar olarak kullanıldılar. Çin’e özgü bir feodal sistem içerisinde bu kentlerin yöneticileri, kendi topraklarında dini ve askeri otoriteye sahip olmalarına rağmen unvan aldıkları Chou kralına bağlılık borçluydular (Chang, 1963: 120-121).

Batı Chou, Çin’in kendisine özgü feodalizminin zirveye ulaştığı bir dönemi temsil etmektedir. Bu feodalizm Çin kentini örneği başka bir yerde olmayan baskın ayine dayalı yönetsel işlevler yüklenmiş alanlara dönüştürmüştür. Bu dönemde Çin kenti, gök kültü ve atalar tapıcılığını yansıtan ayinlere göre planlanmış, kesin ve resmi planlarla şekillenmiştir. Çin bu dönemde geleneğin zirve yaptığı, biçimlendirilmiş kent formuna sahiptir.

Chou Hanedanlığı, topraklarını kontrol etmek için akrabaları ve müttefikleri tarafından oluşturulan veya işgal edilen surlarla çevrili kentlere bel bağladıkları için topluları, kentlerde yaşayan silahlı bir soylular sınıfı ve bu sınıfın etrafında köylü tebaa tarafından mesken tutulmuş bir kırsal kesimden oluşmaktadır. Chou soyluları, inançlarının önerdiği toplumsal sistem ışığında, kent sakinlerini, kentlerin hemen çevresindeki köylerde yaşayanları ve uzak mesafelerde yaşayan ve devlette hiçbir rol oynamayanları bu toplumsal hiyerarşiye uydurmak için ayrıntılı bir kelime dağarcığı geliştirmişlerdir. Chou kentlerinin merkeze bağlılığı da kralın gücü ve saygınlığı tarafından bir arada tutuluyordu. Kral askerî açıdan üstün kaldığı ve fetihlerle yandaşlarını ödüllendirmek için yeni topraklar sağladığı sürece, Chou feodallerine hükmedebilmekteydi. Hatta onları bir yerden başka bir yere kaydırabiliyorlardı (Chang, 1974).

Geleneksel metinlerde Chou Hanedanlığı’nın merkezi gücünün geniş bir dönemde yavaş yavaş düşüşüne şahit olunmaktadır. Bir bakıma bu düşüş Chou Hanedanlığı’nın kendi kuruluş tarihine kadar götürülebilir. Antik Çin hanedanlıklarında gördüğümüz göğün istekleri, “krallar ve insanlar için

² Rüzgarla taşınan tortulardan oluşan bir tür toprak türüdür.

yarattığı kader” anlayışı her hanedanlık kurulduğunda onun için bir tehlikeyi de beraberinde getirmiştir. Ne de olsa hükümetin yönetimi kehanetlere dayanmaktaydı ve başına buyruk bir kral her zaman çöküşe kapı aralayabilirdi. Savaştaki bozgunlar, doğal felaketler, halk ayaklanmaları gibi idareyi zorda bırakan her olay bir uyarı olarak sayılmaktaydı. Gök vekâlet olarak verdiği iktidarını, bu uyarılara kulak asmayan bir liderin elinden alıp bir başka meşruiyet sahibi soya verebilirdi. Bu inanç, gittikçe güçlenip büyüyen beylikler için ideolojik bir zemin oluşturmaktaydı. Neticede krala verilen ayrıcalıklar kendi mantığı içerisinde kötüye kullanılıp ayaklanmaya davetiye çıkarmaktaydı. Fakat çağının filozofları için Batı Chou, kendi zamanlarındaki çekişmelere ve sefalete alternatif bir model olarak birliğin, barışın ve refahın olduğu bir dönem olarak efsaneleştirilmiştir. 550 yıl sonra Han Hanedanlığı’nın yöneticileri geçmişin bu şekilde idealize edilmiş halini propaganda aracı haline getirmişler, böylece kendi güçlü ataerkil monarklarının altında birleşmiş bir krallığın faydalı olacağını geçmişini idealize ederek göstermek istemişlerdir.

Chou ailesinin fethettiği topraklarda etkin kontrolünü ne kadar sürdürdüğü bilinmemektedir. Fakat yaklaşık 300 yıllık yönetimden sonra dışarıdan gelen tehlikeler Batı Chou’nun gücünü azaltacak şekilde etkili olmuşlardır. Sima Qian³ Shi Chi’de bu gerileme sürecini MÖ 915 yılına kadar geri götürmektedir. Epigrafik kayıtlara göre son Batı Chou Kralı Yu MÖ 781’de tahta oturduğunda gök, vekâletini bu soydan alacağına dair işaretler yollamaya başlamıştır. Şiirler Kitabı, ilahi hoşnutsuzlukların kendini ay ve güneş tutulmalarıyla göstermeye başladığını ifade etmektedir. Göğün oğlu (kral) gök ile yerin uyumunu sağlayan, bütün doğa olaylarını sunmuş olduğu kurbanlarla yerli yerinde düzenleyen, Gök Tanrı ile insanlar arasındaki yegâne aracısı olarak bu düzensizliklerin birinci sorumlusudur. Şiirler Kitabı, Chou soyunun alçaltıldığı günlerin habercisi olan şu pasajları nakleder:

“Onuncu ayda, güneşle ayın birleşiminde, ayın ilk günü, uğursuzluğun bir nişanesi olarak güneş tutuldu. Önce ay küçüldü, şimdi de güneş küçüldü. Bundan böyle sıradan insanlar için durum pek üzücü olacak. Güneş ve ay dosdoğru yollarına uymuyor. Bu gelecek olan kötülüğün habercisidir. Krallığın içinde bir tane bile iyi yönetilen devlet yoktur. Çünkü iyiler istihdam edilmiyor. Şimdi de güneş tutuldu. Ne kadar da kötü! Gök gürültüsünün şimşekleri dehşetle yanıp sönüyor. (Şimdilerde kaybedilmiş) iyi olana, rahat olana bir istekle. Nehirlerin hepsi kabarıp taşı. Yüksek tepelerdeki uçurumlar aşağı yuvarlandı. Yüksek kıyıları vadilere dönüştü. Derin vadiler tepelere dönüştü. Yazık bu zamanın insanlarına! Kral bunları nasıl durduramaz? (Legge, 1879:355)”

Bu cümleler, son Batı Chou Kralı Yu’nun tahta oturduğu ilk yılda yaşanan sel ve deprem felaketlerini anlatmaktadır. Bu pasajın son bölümlerini Jennings (1891: 127), “Ah, erki elinde tutan bu dönemin adamları! Arzularını hiç zapt edemeyecekler mi?” şeklinde çevirerek yıkılmanın sebebinin yozlaşmış hükümete, Karlgren ise (1950: 140) “Ne kadar da dertlidir bugünün insanı! Bu keder nasıl cezalandırmaz onları?” şeklinde çevirerek çözülmeyi halkın hoşnutsuzluğuna bağlamaktadır.

Kralın asıl varisini atamamasıyla başlayan iç karışıklıklar, Chou başkenti Hou’nun Shen derebeyliği ile ittifak yapan batıdaki Çin kültür alanında olmayan sözde barbar kabilelere (Ch’üan Jung) kaybedilmesiyle sonuçlanmıştır. Chou etki alanının bulunduğu hükümet merkezi o zamana kadar kraliyetin doğu başkenti olan Loyang’a kaydırılmıştır (Nienhauser, 1994: 73-74). Chou kraliyet ailesi hiçbir zaman bu düşüşü tersine çevirememiş ve nihayet yüzyılın sonunda eski derebeylerinin seviyesine kadar düşmüştür. Chou Sarayı, varlığını geleneğin güçlü argümanlarını ve kutsallaşmış fonksiyonlarını sömürerek ve en güçlü komşularıyla iş birliği yaparak sürdürebilmiştir.

MÖ 9. yüzyılın başlarında Chou ayin uygulamalarında büyük bir değişiklik göze çarpmaktadır. Derebeylerine hediye edilen bronz parçaların büyütülmesi, standartlaştırılması, bir bütünü oluşturan parçalar haline getirilmesi ve şekilsel tasarımlarının eskiye öykünük bir şekle sokulması ayinlerin daha şatafatlı, daha gösterişli, daha büyük bir coğrafyayı içine kapsayan ve merkezi bir kontrol amacını güden ritüel devrimini işaret etmektedir (Rawson, 1999: 433-440). Tükenmiş bir güç olmasını

³ Sima Qian (MÖ 145 - MÖ 86) Han Hanedanlığı’nın erken dönemlerinde yaşamış bir Çinli tarihçidir. Efsanevi Sarı İmparator’un yükselişinden ve ilk Çin Devletinin kuruluşundan başlayarak Han Hanedanlığı İmparatoru Wu’nun saltanatına kadar iki bin yılı aşkın bir süreyi kapsayan genel bir Çin tarihi olan Shi Chi (Büyük Tarihçinin Kayıtları) adlı eseriyle Çin tarih yazımının babası olarak kabul edilmektedir.

kapatmak isteyen Chou kralları, kendi imtiyazlarını güçlendirmeye ve sadık derebeylerini arttırmaya çalışmıştır. Bu durum, kralların kutsallaşmış fonksiyonlarını sömürme gayretine işaret etmektedir.

Yine Chou Kralı'nın bütün Çin kültür alanının efendisi olmaktan çıktığı Tso Chuan'ın⁴ ilk kayıtlarından belli olmaktadır: "Kralın ölümünü duymasıyla birlikte, Lu devletinin saraya uygun hediyeleri göndermesi gerekmekteydi ama Dük bunu yapmamıştır. Bunun üzerine saray gücünü ve saygınlığını yitirdiğini gösteren bir davranışta bulunmuştur (Legge, 1872: 13)." Ardından Cheng Devleti'ne karşı alınan yenilgi, Chou kralının omzundan bir ok yarası almasıyla sonuçlanmıştır (Legge, 1872: 46). Bu yara sadece fiziksel bir yara olmakla kalmamış, Chou kralının göğün Oğlu unvanını şüpheye düşürmesine sebep olmuştur.

Chou Hanedanlığı, MÖ 771'den itibaren derebeyleri üzerindeki fiili hâkimiyetini kaybetmiştir. Tarihçilerin Batı Chou olarak isimlendirdiği gelenek eksenli tapınak merkezli kent, yerini yavaş yavaş derebeylerin kendi aralarında mücadele halinde olduğu ve siyasi kaosun hüküm sürdüğü İlkbahar ve Sonbahar Dönemi (Ch'un Qiu) (772-481), ardından savaşların şiddetli hale geldiği Savaşan Beylikler Dönemi'ne (Chan-Kuo) (463-221)⁵ bırakmıştır. Doğu Chou Hanedanlığı olarak bilinen bu dönem, kent devletlerinin kendi bölgelerinde mutlak hüküm sürdüğü ve Çin'de yeniden birlik olma hedefiyle hareket eden filozof ve stratejist devlet adamlarının kentlere yön verdiği bir dönem olmuştur.

2. Kent Devletleri Arasındaki Mücadeleler ve Çin'de Felsefenin Doğuşu

Chou dönemindeki Çin merkezli bakış açısına ve göğün yönetimine göre Çin, dünyanın merkezidir ve görevdeki imparator onun tek yöneticisidir; diğer tüm sözde hükümdarlar ve yöneticiler yalnızca Orta Krallık'ın tebaasıdır. Sonuç olarak, Çinliler en eski zamanlardan beri dünyayı başkentlerinden dışarıya doğru yayılan bir dizi eş merkezli etki alanı olarak görmüşlerdir (Chang, 1974: 3). En yakın çevrede Chou hükümdarına bağlılık sözü veren zeamet sahibi devletler bulunmaktadır.

Bu dönemde başkenti çevresindeki topraklarda bulunan Chou hanedanı dışında her beylik, devlet veya ulus anlamına gelen *-guó* son ekini taşımıştır (Wheatley, 1971: 85). Yaklaşık 150 eyaletten bazıları müstahkem küçük bir kasaba veya kentten oluşmuştur. Diğerlerinin ise bir başkente ve önemli miktarda toprağı kontrol eden kentsel alanlara sahip olmuşlardır.

Chou krallarının gücü zayıflarken, İlkbahar ve Sonbahar Dönemi, ordular kurmak ve ortak düşmanlara saldırmak için diğer tüm devletler üzerinde güç sahibi olan hegemonların ortaya çıkmasına tanık olmuştur. MÖ 704'te Chu Beyliği Lideri Xiong Tong, Chu Kralı Wu unvanını benimseyerek kendisini Chou'ya eşit ilan eden ilk derebeyi olmuştur. Diğer tüm devletler, Chou yönetimi nihayet MÖ 256'da çökene kadar olan süreçte peyderpey aynı yolu izlemiştir. MÖ 5. yüzyılda göçebe Bai Di tarafından kurulan ve MÖ 295'e kadar varlığını sürdüren kuzeydeki Zhong-shan örneğinde olduğu gibi devletler ortaya çıkmaya devam etmiştir (Hsu, 1999: 557-562).

7. ve 6. yüzyıllar arasında Qin (batı), Jin (batı-merkez), Chu (güney) ve Qi (doğu) arasında dört yönlü bir güç dengesi ortaya çıkarken, Jin ve Qi arasında bir dizi küçük devlet varlığını sürdürmüştür. Deng Devleti, MÖ 678'de Chu tarafından devrilmiş ve ardından Qin, MÖ 627'de Hua Eyaleti'ni ilhak ederek tüm küçük devletlerin yavaş yavaş ortadan kaldırılacağı bir model oluşturmuştur. İlkbahar ve Sonbahar Dönemi'nin sonlarına doğru devletler arasındaki savaşlar giderek yaygınlaşmış ve daha güçlü hükümdarlar arasında bir ittifak modeli gelişmiştir (Hsu, 1965).

Han Feizi'nin çeşitli bölümlerinde sadece 4 büyük devletin (Qi, Qin, Chu ve Jin) topraklarına kattığı 128 devletten bahsedilmektedir.⁶ MÖ 5. yüzyılın başlarında siyasi varlığını sürdüren irili ufaklı 18

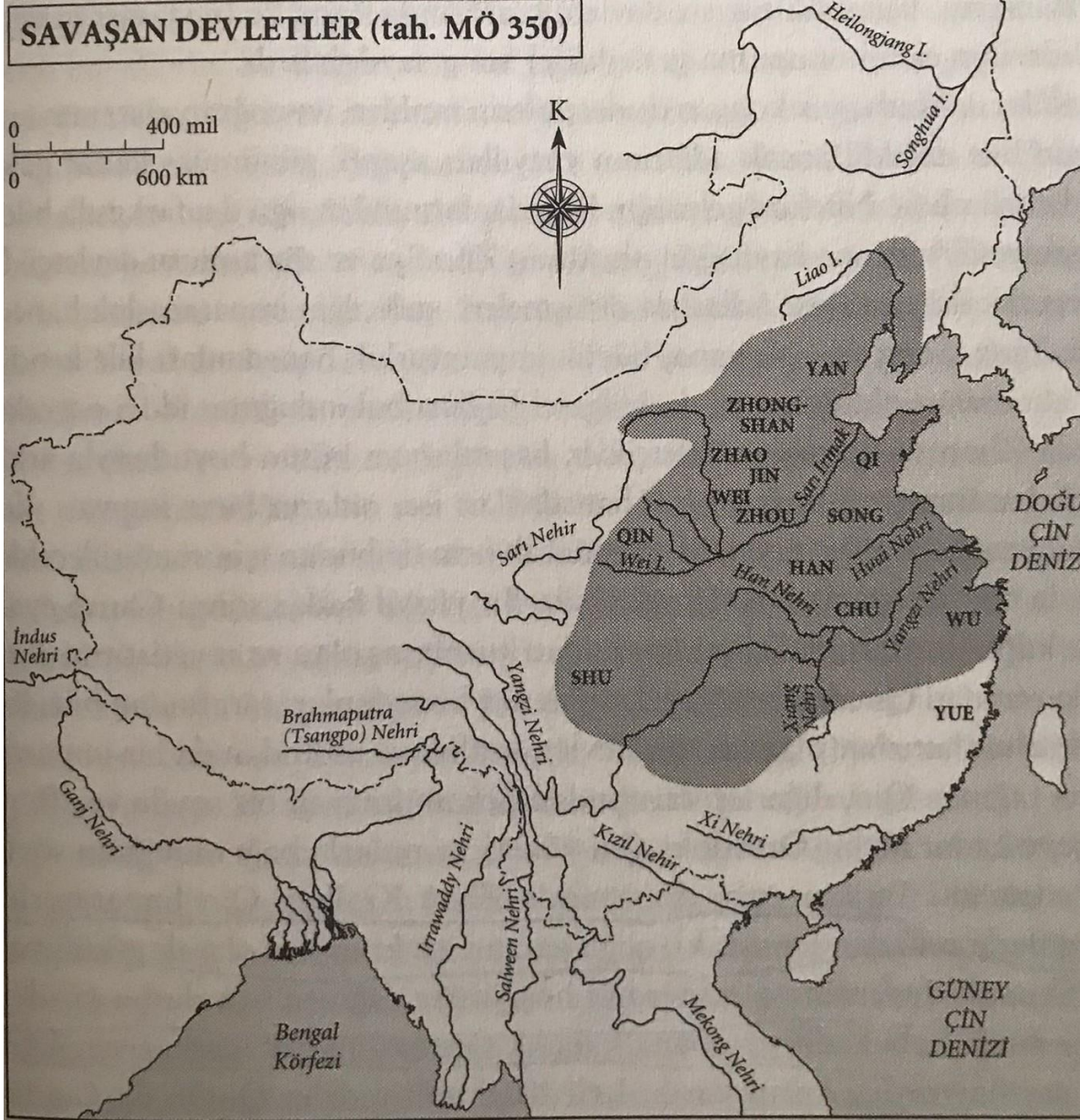
⁴ Tso chuan, geleneksel olarak eski Çin kronikleri olan İlkbahar ve Sonbahar Yıllıkları'nın bir yorumu olarak kabul edilen eski bir Çin anlatı tarihidir.

⁵ Savaşan Beylikler Dönemi'nin başlangıcıyla ilgili 481, 475, 468, 403 gibi çeşitli tarihler verilmektedir. Fakat bizim tercihimiz Tso Chuan'ın son kaydının yapıldığı 463'tür.

⁶ Ch'i beyi Huan 35 komşu devleti topraklarına kattı. Jin beyi Xian 17 devleti ele geçirip, 38 devleti boyunduruk altına aldı. Qin beyi Mu 12 devleti topraklarına kattı. Ch'u beyi Zhuang 26 devleti yok ederek topraklarına kattı (Liao, 1939:6, 10 ve 37. bölümler)

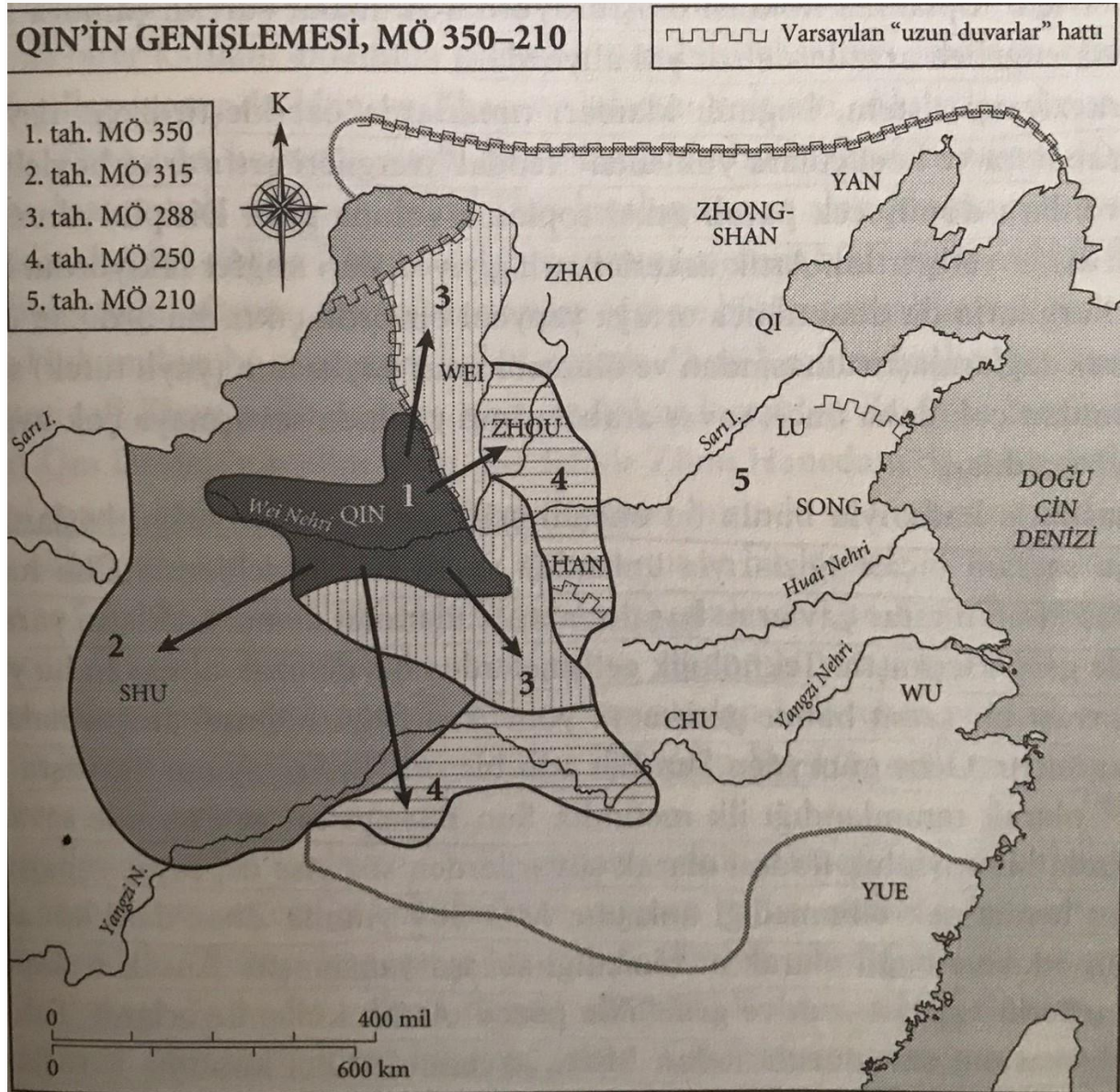
devlet kalmıştır. Sima Qian’ın İlbahar ve Sonbahar Dönemi’ne dair kayıtları bu devletleri kapsamaktadır ve eserinin 14. bölümü bu beyliklerin yıllara göre tablosunu çıkarmaya ayrılmıştır (Hardy, 1993: 16).

Harita 1. Savaşan Beylikler Dönemi Devletleri (Kaynak: Keay, 2021: 57)

MÖ 350 civarında bu devletlerden geriye yalnızca yukarıdaki haritada gösterilen 13 devlet hayatta kalabilmiştir. Bunlardan bazıları, kendilerini hem diğer eyaletlerden hem de Quanrong ve Xiongnu gibi göçebe kabilelerin baskınlarından korumak için sınırları boyunca sıkıştırılmış toprak duvarlar inşa etmişlerdir. Zheng ve Song gibi daha küçük devletler, daha güçlü komşuları tarafından yutulmuştur. “Çinli olmayan” Ba ve Shu eyaletlerinin her ikisi de MÖ 316’da Qin tarafından fethedilmiştir (Hsu, 1965: 65-83). Sözde hanedanlığın geri kalan ömründe bu devletler birbirlerini ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Qin Devleti MÖ 262-256 yılları arasında Han ve Chao ordularını yok ettikten sonra Chou kralı MÖ 256’da kendi elleriyle topraklarını Qin’e bırakmak zorunda kalmıştır (Keay, 2011: 81). Sonunda Qin İmparatoru Huang-ti, Sima Qian’a göre dünyayı birleştirmiş ve kaosa son vermiştir (Nienhauser, 1994: 130-135).

Harita 2. Qin Devletinin Genişlemesi (Kaynak: (Keay, 2021: 79)

Çin tarihinde yaşanan bu siyasi kaos dönemi, düşünce alanında gelişmelere sebebiyet vermiştir. Acı ve kanlı savaşlar, entelektüellerin dünyaya, dinin ve Tanrı'nın insanlık meselelerindeki rolüne ilişkin görüşlerini yeniden değerlendirmelerine neden olmuştur. Yazarlar ve şairler, dönemin olaylarını ve bunların sıradan halk üzerindeki çoğu zaman korkunç etkilerini haklı çıkarmaya, açıklamaya ve hatta parodisini yapmaya çalışmışlardır. Savaşan Beylikler Dönemi'nin bir diğer adı da Legalizm, Konfüçyüsçülük, Taoizm, Natüralizm ve Mohizm gibi düşüncenin çoğalmasını ve fikirlerin gelişmesini ifade eden Yüz Düşünce Okulu (Bai jia)'dur. Resmi okullar bulunmamasına rağmen Mensiyus (pasifist ve Konfüçyüsçü filozof), Sun Tzu (askeri stratejist), Mozi (askeri mühendis ve filozof), Hui Shi (Mantıkçı) dâhil olmak üzere geniş bir bireysel düşünür yelpazesi bulunmaktadır (Zhang, 2015: 69). Çin kültür dünyasının gelişiminin temelleri pek çok açıdan Savaşan Beylikler Döneminde atılmıştır.

İktidarı tek elde toplama mücadelesi sadece devletler arası alanda yaşanmamıştır, benzer bir mücadele eşzamanlı olarak tek tek devletlerin içinde de etkili olmuştur. Hemen hemen bütün devletlerin iç yönetimleri soylular ile beylerin arasında olduğu kadar soylular ile soylular arasındaki mücadele ile şekillenmiştir. Chou feodalizminin açıkça akrabalık ilişkilerine dayalı olmasına rağmen, içteki iktidar mücadeleleri tarafından zayıflatılması oldukça ironiktir. Batı Chou zamanlarındaki ailevi hükümet tarzı, bir derebeyinin yakın akrabalarını kullanarak önemli bürokratik ve siyasi görevleri

tekelleştirmesini gerektirmektedir. Zaten İlbahar ve Sonbahar Dönemi'ne kadar özellikle yöneticilerin kardeşleri, devlet yönetiminde önemli roller almışlardır. İlbahar ve Sonbahar Dönemi'ndeki ilk fark edilebilir değişikliklerden biri, bu kardeşlerin koltuklarının oligarşik bir aristokrasi ile peyderpey yer değiştirmesi olmuştur. Bütün devletlerde akrabalığa dayalı eski bürokratik yapılar epeyce zayıflamıştır. MÖ 5. yüzyılın başlarında bu soylu bakanlar sınıfı fiilen ortadan kalkmış ve büyük bakanlık aileleri artık geçmişte kalmıştır (Li, 1996: 257). Bu gelişmeler Çin'de felsefenin ve filozof-devlet adamlarının önünü açmıştır.

3. Kent Devletlerine Yön Veren Filozoflar

MÖ 7. yüzyıldan itibaren artan nüfusun içinden yeni bir toplumsal sınıf ortaya çıkmıştır. "Shih" denilen bir âlim sınıfı eskiden bakan, rahip veya kâtip olarak hizmet etmiş soylu sınıfının içinden türemeye başlamıştır. Bunlar şimdinin göçmen politikacıları, akademisyenleri, özel öğretmenleri, meslek uzmanları, hatta falcıları olarak yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Çok geçmeden aşınan geleneğin üstünde yükselen de facto bağımsız devletlerin kralları, kendi ülkelerinin ve kentlerinin yönetimini aynı zamanda filozof olan bu yöneticilere bırakmışlardır. Örneğin Konfüçyüs, hayatı boyunca başbakanlığa veya başdanışmanlığa yükselmemesine rağmen Qi ve Lu Devletleri'nde danışmanlık yapmıştır. Guan Zhong, Qi Kralı Huan yönetiminde şansölye olarak yaptığı reformlar sayesinde kentleri ticarete ve ekonomiye açmış ve Lin-tzu kentinin zenginliğinde büyük katkıda bulunmuştur. Mensiyüs de yine Qi devletinde yıllarca danışmanlık yapmış ve devlet adamlarını yetiştirmiştir. Qi devletinde başbakan olarak görev almış filozoflar Bao Shuya, Yan Ying ve askeri stratejist Fan Li şeklinde uzamaktadır. Askeri stratejistlerden Sun Tzu ve Wu Yun, Wu devletinde; Tian Dan, Qi devletinde; legalist filozoflardan Shang Yang, Qin devletinde; Wu Chi, Ch'u devletinde; Li Kui, Wei devletinde başbakanlık görevlerinde bulunmuşlardır. Yüz düşünce ekolünden diğer felsefi okullara mensup filozofların da devletlere hizmet ettiği görülmektedir. Örneğin, İsimler Okulu kurucusu Hui Shih, Wei devletinin; diplomasi okulunun kurucusu Su Qin, Yen devletinin başbakanlığını yürütmüştür. Bunlar genel durumun sadece birkaç örneğidir.

Bu düşünce zenginliği, geleneğin gelişen şartlar karşısında kırılması ve otoriter bir merkezîyetçiliğin yerini yerel bir merkezîyetçiliğe bırakmasının sonucudur. Yeniden bir birlik oluşturma hedefiyle hareket eden filozofların metinleri, Çin'de kent devletlerinde ortaya çıkan değişiklikleri içeren zengin bir literal materyal sunmaktadır. Bu dönemin düşünce yapısını ve kentlere olan etkilerini genel olarak değişimin sözcüleri olan filozoflar üzerinden izinden sürmek daha isabetli olacaktır.

3.1. Guan Zhong (MÖ 720-645)

İlbahar ve Sonbahar Dönemi'nde Qi Devleti'nin reformcusu olan Guan Zhong, şansölye olarak görev yapmıştır. Chou Kralı Mu'nun soyundan olan Guan Zhong, iktidardaki Qi Dükü Xiang'ın küçük kardeşi Prens Jiu'ya öğretmen olarak atanmıştır. Qi devletinin yöneticisi Dük Huan, üç yıl süren iç savaşların hazineyi ciddi şekilde tüketmesinin ardından kargaşa içindeki bir devletin yönetimini şansölye olarak Guan Zhong'a bırakmıştır.

Guan Zhong, Qi devletini organize etmeyi ve güçlendirmeyi amaçlayan kapsamlı reformlar başlatmış (Ebrey, vd, 2010: 21), idari olarak başkenti, kentin ticari gelirini sağlayan 6 tüccar ve Qi ordusunun çekirdeğini sağlayan 15 görevli olmak üzere 21 bölgeye ayırmıştır. Benzer şekilde başkent dışındaki nüfus da organize edilmiştir: 30 hane bir köye, 10 köy bir birliğe, 10 birlik bir ilçeye, 3 ilçe bir il ve iller de beş bölgeye ayrılmıştır. Her düzeye yöneticiler atamış ve bölge yöneticilerini her yıl kendi yetki alanları hakkında Dük'e rapor vermekle zorunlu tutmuştur (Guanzi, 1998: 8).

Ekonomik olarak Guan Zhong, Chou Hanedanlığından bu yana geçerli olan toprak sistemini değiştirerek, bunun yerine tüm arazilerin verimliliğine göre vergilendirilecek bir sistem geliştirmiştir. Aynı zamanda, balıkçılık ve tuz üretiminin genişletilmesi yoluyla Qi'nin kıyıları ekonomiye açılırken, belirli ayrıcalıklar yoluyla ticaret teşvik edilmiştir. Örneğin, pazara yaya olarak mal taşıyanlar ve

alışveriş yapmak için pazarlara boş gelen arabalar geçiş ücretine tabi tutulmamış; bu da devlet tarafından yönetilen pazarların kullanımını teşvik etmiştir (Guanzi, 1998: 9).

Guan Zhong ayrıca "dağların ve denizlerin mallarının" (demir ve tuzun) devlet tarafından yönetilmesi gerektiğini, Çin tarihinin ilerleyen dönemlerinde devlet tekellerine dönüşecek bir politikayı önermiştir. Benzer şekilde, gıda için de bir fiyat düzenleme planı hazırlamış; bereketli yıllarda tahıl satın alınıp, kıtlık yıllarında piyasaya sürülmüştür. Son olarak, Qi içindeki ticareti teşvik etmek için kullanılan madeni parayı standartlaştırmıştır (Guo ve Guo, 2008: 68).

Guan'a göre "Hükümette başarı, insanların kalbini takip etmekten geçer (Guanzi, 1998: 223)." Başarı, insanları mutlu etmek olarak tanımlanmaz; hükümdarın başarısının, çağlar boyunca süren güçlü bir duruma sahip olduğu görülmektedir. Ancak insanların isteklerini takip etmek, başarı için gerekli bir koşul olarak ortaya çıkmaktadır: "Tahıl ambarları dolduğunda, insanlar edep ve ölçüyü bilecekler; giyecekleri ve yiyecekleri yeterli olduğunda, namus ile utancın farkını bileceklerdir... Hükümdar, halkın varlığını ve güvenliğini sağlayabilirse, kendisi için tehlike ve felakete göğüs germeye razı olacaktır (Guanzi, 1998: 227, 234)."

İnsanlar iyi beslenirlerse ve kendilerine uygun görevlerde çalıştırılırlarsa, büyük olasılıkla uygunluğa ve ölçülülüğe uyum sağlarlar. Ancak yöneticilerin "kesin ölüme giden yolu temizlemeleri" gerektiğini ve bunun "yoldan sapanlar için şiddetli cezaları uygulamak" anlamına geldiğini ekler (Guanzi, 1998: 145). "Halkı yönetenler, onların kontrol edilebilir olmasını isterler. Kontrol edilebilir olmalarını istedikleri için standartlara (fa) çok dikkat etmeleri gerekir (Guanzi, 1998: 147)."

Bu "standartlar" daha sonra rütbeleri ve tören kıyafetlerini onurlandırmak, hak edenlere maaş ve ödüller vermek, makamlar vermek ve cezaları uygulamak şeklinde sıralanmıştır. Guanzi böylece bize Savaşan Beylikler Dönemi metinlerinde geçerli olacak iki yönetim tekniğini sunmaktadır: İnsanları beslemek ve onlara standartlar koymak.

3.2. Konfüçyüs (MÖ 551-479)

Çin'de kitlesel eğitimi savunan ilk öğretmen olan Konfüçyüs, kendi zamanında terk edildiğini iddia ettiği önceki dönemlerin değerlerinin aktarıcısıdır. Geleneği savunarak, güçlü aile bağlılığını, atalara saygıyı, büyüklerin küçükler tarafından saygı görmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Konfüçyüs, ideal bir hükümetin temel taşı olarak sağlam bir aile birimini önermiştir. Hayatı boyunca devlet devlet dolaşarak siyasi kariyer peşinde koşan Konfüçyüs, ilk olarak Lu devletinde bir kasabanın küçük valisi pozisyonuna atanmış ve orada Suç Bakanı pozisyonuna yükselmiştir. Kendini zevke kaptırıp üç gün boyunca resmi görevlere katılmayan Lu Dükünü gören Konfüçyüs hayal kırıklığına uğramış ve Lu'dan ayrılmaya ve daha iyi fırsatlar aramaya karar vererek istifa etmiştir. Konfüçyüs, istifasının ardından Wei, Song, Zheng, Cao, Chu, Qi, Chen ve Cai dâhil olmak üzere Kuzeydoğu ve Orta Çin'deki devletleri dolaşmıştır (Yao, 1997: 26). Bu devletlerin saraylarında siyasi inançlarını açıklamış ancak bunların uygulandığını görmemiştir. Çünkü o, değişmekte olan bir dünyada geleneğin bir temsilcisidir. Her ne kadar yaşadığı dönemde rağbet görmese de onun fikirleri Savaşan Beylikler Dönemi'nde önem kazanmıştır.

Konfüçyüs yaşanan toplumsal ve siyasi gelişmelerden oldukça rahatsızdır ve eskiye dönmenin yollarını durmadan devletlerin yöneticilerine anlatmaya çalışmıştır. Belki de eskiye olan bu rağbeti yüzünden yaşadığı dönemde devlet adamlarından hiç ilgi görmemiştir. Bunu başarmak için kadim zamanların kitaplarını (Şiir Kitabı, Tarih Kitabı, Değişimler Kitabı, vd.) derlemiş (Yao, 1997: 28), ayinleri yeniden etkin hale getirmenin üzerinde durmuştur.

Kendisine yönetim hakkında sorulan soruya Konfüçyüs, "Yeterince yiyecek, yeterli silah, hükümdara güvenen halk (Confucius, 2003: 128)" şeklinde cevap vermiştir. Bunlardan "güven" en önemlisidir. Buradaki "güven", kişinin hükümdarı ile özdeşleşmesi anlamına gelir, çünkü bunu açıkça kendisi için iyi olanı aradığı için yapar (Confucius, 2003: 152). Yöneticiyle özdeşleşen ve kendilerini ona göre modelleyen insanların dinamiği, Konfüçyüs'ün yönetim anlayışına nüfuz eder. Bir hükümdarın yolu

(dao) takip etmeyenleri öldürmesi gerekip gerekmediği sorulduğunda, Konfüçyüs şu yanıtı verir: “Yönetmek için oradasın; öldürmek için değil. İyiyi arzularsan, insanlar iyi olur. Beyin erdemi rüzgârdır; küçük insanların erdemi otlardır. Rüzgâr kesinlikle onu bükecektir (Confucius, 2003: 134).”

Guanzi'de bir tür standart (fa) olarak cezalara yapılan vurgunun aksine, Konfüçyüs öldürmenin önemini en aza indirir. Bu nokta, yönetimle ilgili eserindeki ünlü sözünde ortaya çıkar: “Onlara önderlik edip cezalarla düzenlerseniz halk utanmadan onlardan kaçacaktır. Onları erdemle yönetip ritüellerle düzenlerseniz bir utanç duygusu kazanacaklar, üstelik düzenli olacaklardır (Confucius, 2003: 8).”

3.3. Lao Tzu

Geleneksel kaynaklar onun MÖ 6. yüzyılda Çin'in İlkbahar ve Sonbahar Dönemi'nde Chu eyaletinde doğduğunu, Wangcheng'deki Chou sarayında kraliyet arşivcisi olarak görev yaptığını söylemektedir. Çin kültürünün merkezi bir figürü olan Lao Tzu, genellikle Taoizmin kurucusu olarak kabul edilir. Sima Qian, Lao Tzu'nun Konfüçyüs'ün çağdaşı olduğunun söylendiğini bildirmektedir (Nienhauser, 1994: 78).

Geleneğin kırılmasına dair ilk örnekler Lao Tzu'da açıkça görülmektedir. Törenlere dayanan eski geleneksellik, aile bağlarını önemsenmediği bir duruma dönüşmüştür. Lao Tzu da törenlerin anlamını yitirdiğini ifade etmektedir: “Törenleri bilmek iyi inancın, kutsala bağlılığın eksik bir biçimidir, aynı zamanda da düzensizliğin başlangıcıdır (Lao Tzu, 2010: 54).”

Taoculuğun dünyadan elini eteğini çeken bir tutumu bulunmaktadır: İnsanlara fayda sağlama şeklindeki dolaylı hedef onaylansa da tek başına “fayda” reddedilir; birkaç arzu ile basit bir yaşam tercih edilir. Lao Tzu, herhangi bir belirli insan standardını ifade etme konusunda çok ketumdur. Lao Tzu için en iyi topluluklar, yukarıdan çok az rehberlikle doğal olarak oluşan ve gelişen topluluklardır. Topluluk ne kadar küçük ve izole olursa o kadar iyidir (Lao Tzu, 2010: 89).

Hükümdarlar, doğanın kendi yoluna gitmesine izin vererek başarılı olurlar: “hareket etmeyerek (wuwei)”. İronik olarak, Tao Te Ching'in (Yol ve Erdemler Kitabı) öğretilerinden bazıları, daha sonraki bazı düşünürler tarafından doğrudan doğruya siyasi tavsiye olarak benimsenmiştir. Örneğin, Han Feizi Tao Te Ching'in hükümdarlara açık standartlar veya arzular ifade etmekten kaçınmaları çağrısında bulunduğunu aktarır (Liao, 1939: 89). Ancak bunu standartlara itiraz ettiği için yapmaz; bunu bakanların hükümdara yaltaklanmalarını sağlamak için yapar (Lao Tzu, 2010: 74).

3.4. Mozi (MÖ 470-391)

Savaşan Beylikler Dönemi'nin ilk kısmında yaşayan Mozi, hem Konfüçyüsçülük'e hem de Taoizm'e şiddetle karşı çıkan Mohizm okulunu kurmuştur. Mozi'nin felsefesi evrensel sevgiyi, toplumsal düzeni, göğün yönetimini, paylaşmayı ve layık olanı onurlandırmayı vurgulamaktadır. Savaşan Beylikler Dönemi'nde Mohizm birçok eyalette aktif olarak geliştirilmiş ve uygulanmıştır (Johnston, 2010: 7-9).

Tarihçilerin çoğu, Mozi'nin resmi bir göreve yükselmeyi başaran alt zanaatkâr sınıfının bir üyesi olduğuna inanmaktadır. Lu Devleti'nin yerlisi olan Mozi, bir süre Song Devleti'nde bakan olarak görev yapmıştır. Konfüçyüs'e benzer şekilde, Mozi'nin de Savaşan Beylikler'in farklı saraylarında görev yapmak üzere memur olmak isteyenler için bir okul açtığı bilinmektedir (Johnston, 2010: 12).

Yüksek bir resmi pozisyona sahip olmamasına rağmen marangozlukta ve alet icadında yetenekli olan Mozi, çeşitli hükümdarlar tarafından istihkâm konusunda uzman olarak istihdam edilmiştir. İlk yıllarında Konfüçyüsçülük eğitimi almış, ancak Konfüçyüsçülük'ü fazla kadercı ve sıradan insanların geçimine ve üretkenliğine zarar verdiğini düşündüğü ayrıntılı kutlamalara ve cenazelere aşırı vurgu yaptığını görmüştür. Mozi, yaşamı boyunca Konfüçyüs'ünkine rakip olacak kadar büyük bir takipçi çekmeyi başarmıştır. Çoğunlukla teknisyenler ve zanaatkârlardan oluşan takipçileri, Mozi'nin hem

felsefi hem de teknik yazılarını inceleyen disiplinli bir düzende örgütlenmişlerdir (Hsiao, 1979: 220-225).

Mozi, her bireyin, neyin “iyi” olduğuna dair kendi amirinin yargısına kulak vereceği ve nihayetinde kararını tanrıya dayandıracak hükümdara kadar götüreceği kapsamlı bir hiyerarşi tanımlamaktadır. Marangozların neyin dairesel olduğunu belirlemek için bir pusula kullanabildikleri gibi, “Göğün yönetimini” anlamının da kişiyi neyin doğru olduğuna güvenilir bir şekilde karar vermeye yönlendirdiğini kaydeder. Bir pusulayla ilgili çarpıcı olan şey, onu kullanmak için özel bir bilgiye gerek olmamasıdır: o, her zaman herkes için nesnel bir standarttır. “Göğün yönetimi” de o zaman hak için halka açık, nesnel bir standart olmalıdır. Yasa şeklinde tezahür eden bu standart düzenli olarak insanlara maksimum “fayda” (li) sağlamayı hedeflemelidir. Bu nedenle, uygun Mohist yönetim, nihayetinde faydacı bir yönetim meselesidir. Mozi liyakatli insanların soyuna bakılmaksızın görevlendirilmesi gerektiğini felsefesinin temellerinden biri olarak saymaktadır (Johnston, 2010:54-89).

3.5. Shang Yang (MÖ 390-338)

Qin Devleti’nde MÖ 359-338 yılları arasında bakanlık yapmış olan Shang Yang’ın eseri olan Shang’ın Kitabı, Çin legalizminin kurucu metnidir. Shang, Çin tarihinde yapmış olduğu toplumsal reformlarıyla bilinmektedir. Kitap, Shang’ın bir devletin nasıl yönetilmesi gerektiğine dair fikirlerinden oluşmaktadır. Döneme damgasını vuran Shang’ın Kitabı’nda da felsefi ortamı doğuran kent devletlerinin etkisi görülmektedir. Kitap, Shang’ın bir devletin nasıl yönetilmesi gerektiğine dair fikirlerinden oluşmaktadır. Eser, beş bölüm ve beşi günümüze ulaşmayan yirmi dokuz maddeden oluşmaktadır.

Shang’ın siyaset felsefesinin temelinde “iktidar” kavramı yatmaktadır. Otoritenin kaynağı ne gelenek ne erdem ne de diğer metafizik kavramlarda aranmamalıdır. İktidar kimdeyse yönetim hakkı da ondadır. Diğer bir ifadeyle, eskinin doğal hukuku, yerini insan yapımı hukuka bırakmıştır.

Legalist filozof Shang Yang da neredeyse geleneğin yok olmasını istemekte ve bozulmanın geleneğe bağlı on kötülükten ileri geldiğini savunmaktadır:

“Eğer bir ülkede şu on kötülük varsa yöneticiler halkı savaştıramaz ve parçalanma kaçınılmaz olur. Bunlar; törenler, müzikler, şiirler, tarih, erdem, gelenekler, ana babaya saygı, kardeşlik görevi, doğruluk ve safsatadır. Eğer ülkede bu on şey yoksa yöneticiler halkı savaştırabilir ve böylece başarılı olup üstünlüğü ele geçirebilir. Erdemlinin erdemsizi yönettiği bir hükümet düzensizliğe duçar olur ve parçalanır; erdemsizin erdemliyi yönettiği bir hükümet ise düzene kavuşup güçlenir (Duyvendak, 1974:199,200).”

Shang Yang’ın Qi kent devletine getirdiği reformların temel içerikleri şunlardır:

- 1) Devlet, özel arazi mülkiyetini tanıır ve serbest ticarete izin verir.
- 2) Çiftçilikle uğraşan ve çok miktarda tahıl üreten insanlar angaryadan muaf tutulmalıdır.
- 3) Askeri liyakate göre unvanlar ve tarlalar verilmeli ve askeri liyakatleri olmayan eski soyluların ayrıcalıkları kaldırılmalıdır.
- 4) Bir vilayet sistemi kurulmalı ve hükümdar doğrudan buralara vali atamalıdır.
- 5) Nüfus yönetimi ve vergilendirme sistemlerini iyileştirilmelidir.
- 6) Ülke kanunla yönetilmeli; kanun, güven ve otoriteden önce gelmelidir. Kanunlar tarım ve savaş geliştirmeye yönelik çıkarılmalıdır. Kanunlar ahlaktan önce gelmelidir.
- 7) Ceza hiyerarşisi olmamalıdır; soylular, siviller ve köleler yasal normlara dahildir ve aynı yasaya uymaları gerekir.

8) Cezayı kaldırma ve toplumsal istikrarı sağlama amacı ağır ceza ile sağlanmalıdır (Yu-Ning, 2018: 35-51).

Shang Yang, devlet yönetiminde memurların yükselmesinin tek yolunun liyakate dayandırılması gerektiğini düşünür. Fakat bu liyakat, erdemli olmakla ilgili olmayıp, işini iyi yapmayı ifade etmektedir (Duyvendak, 1974: 252). Çiftçisinden kralına kadar ülkenin bütün insanları kanun önünde eşit olmalı, aynı suç karşısında farklı cezalar uygulanmamalıdır (Duyvendak, 1974: 274-275). Shang'a göre yönetilenlerin mutluluğu ancak yönetenlere itaat etmeleriyle mümkündür.

Shang'ın Kitabı, iki tema üzerine inşa edilmiştir. Birincisi, insanlara en büyük faydanın düzen (zhi) olduğunu savunur (Duyvendak, 1974: 197). Bu, yasaların ortaya koyduğu standartların fayda sağladığını zımnen kabul etmektir, ancak aynı zamanda faydanın kolektif karakterine özel bir vurgu da yapar. Savaşın parçaladığı bir dünyada, yalnızca devlet güçlü olduğunda sakinleri gelişebilir. Bu nedenle, "devletin çıkarı" yerine kendi çıkarları için hareket edenler cezalandırılmalıdır (Duyvendak, 1974: 198). Shang, tartışmayı ve kendi gündemlerini zorlamayı sevenlere karşı çıkar; halk olarak basit (pu) ve yönlendirmesi kolay tarıma adanmış insanları tercih eder (Duyvendak, 1974: 216). Kısacası, "halka fayda sağlama" fikrini çevreleyen açık kriterler, insanlara fayda sağlayan koşulları yarattığı için merkezde yer almalıdırlar. Bunun karşılığı düzendir. Düzensizlik halkın refahıyla bağdaşmaz, bu nedenle yöneticiler düzene odaklanmalıdır, ardından faydanın gelmesi zaten kaçınılmaz olacaktır.

Yönetimin nesnel standartlar gerektirdiği fikri Shang'ın Kitabı'nın ikinci ana temasıdır. Ceza ve ödülün uygulanması için kamusal, tarafsız standartların (fa) önemini tekrar tekrar vurgular. "Fa" genellikle "yasa" olarak çevrilir, ancak burada ve başka yerlerde kullanımları açıkça ceza hukukundan daha geniştir. Ceza yasasının (xian) yanında standartlar başka biçimlere de sahiptir. Ödül ve cezaların düzenli olarak standartlara bağlı olması, bunların sadece idealler değil, normatif beklentiler olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Başka bir şekilde "fa" ideallerden daha fazlasıdır: kurumsallaşmış standartlardır (Hsiao, 1979: 398).

Son olarak, metin ayrıca standartların ne olduğu veya ne zaman yerine getirildiği konusunda hiçbir tartışma olmadığında ısrar eder: yalnızca hükümdar, çağın ihtiyaçlarına ilişkin değerlendirmesine dayanarak standardı belirler. Ne eskiyi taklit etmeli ne de güncel standartları takip etmelidir. Önemli olan, standartlarının insanlardan beklenen farklı rolleri ve bu rolleri uygulayacak ödül ve cezaları belirlemesidir (Hsiao, 1979: 418).

Shang'ın Kitabı, yazıldığı dönemin karakteristiğini bire bir yansıtmaktadır. Savaşan Beylikler Döneminin siyasi kargaşası içinde bir düze çıkış arayışı niteliğindeki eser, getirdiği toplumsal reformlarla Çin kent ve kır hayatını değiştirmiş, geleneksel Çin kentine yeni bir çevre kazandırmıştır.

3.6. Shen Buhai (MÖ 400-337)

MÖ 354'te Han eyaletinin başbakanı olan Shen'in temel kavrayışı, hükümetin feodal ilkelere değil, bürokratik bir sisteme dayanması gerektiğidir. Creel (1974: 55), Shen'in "işlevleri aşağı yukarı kesin olarak belirlenmiş olan profesyonel görevliler aracılığıyla bir yönetim sistemini" desteklediğini belirtmektedir. Yöneticiler erdemli adamlar bulup onlara sorumluluk vermek yerine sistemdeki her rol için doğru adamı bulmalıdır. Böyle bir teoride hükümdarın rolü basittir: gerekli işlevleri tanımlamak ve bunları gerçekleştirecek adamları seçmek, ardından da "hiçbir şey yapmamak (wuwei)". Hiçbir şey yapmamak, kelimenin tam anlamıyla eylemden kaçınmak anlamına gelmez, ancak yönetici, sistemin sorunsuz çalışmasını sağlamaktan başka bir şey yapmamalıdır. Shen, yöneticiyi bir ölçeğe benzetmektedir: "... kendisi hiçbir şey yapmadan sadece dengeyi kurar (Creel, 1974: 352)." Doğaya insandan daha fazla güveniyor gibi görünen Tao Te Ching'in aksine, Shen Buhai insan yapımı kurumlara bireylerin karar verme güçlerinden daha fazla güvenmektedir.

Çin idari sisteminin kökenleri tek bir kişiye kadar izlenemese de başbakan Shen Buhai liyakat sisteminin inşasında diğerlerinden daha fazla etkiye sahiptir ve Çin'de liyakat sisteminin kurucusu olarak kabul edilebilir. Kamu hizmeti sınavının tohumları ilk olarak onunla atılmıştır.

3.7. Mensiyüs (MÖ 372-290)

Konfüçyüs'ün dördüncü nesil müritlerinden biridir. Mensiyüs, Konfüçyüs'ün ideolojisini miras almış ve onu daha da geliştirmiştir. Savaşan Beylikler Dönemi'nde yaşarken, hayatının çoğunu eyaletleri dolaşarak farklı yöneticilere tavsiyelerde bulunarak geçirmiştir. Bu yöneticilerle yapılan görüşmeler, daha sonra bir Konfüçyüs klasiği olarak kitaplaştırılmıştır. Mensiyüs, MÖ 319'dan 312'ye kadar Qi devletindeki Jixia Akademisi'nde resmi bir bilim adamı olarak görev yapmıştır. Onun öğrencileri arasında çok sayıda devlet yöneticisi bulunmaktadır ve bu açıdan Konfüçyüs'ten daha etkili olduğu söylenmektedir (Hsiao, 1979: 144).

Sıkı bir Konfüçyüsçü olan Mensiyüs'un bir yeniliği, tercih ettiği yönetim biçimine bir isim vermektir: "insancıl hükümet (renzheng)". Bu, bir ebeveynin çocuklarını sevdiği gibi insanları severek yönetmesi gerektiği anlamına gelir: onlara bakmak, eğitmek, onlara rol model olmak. Hükümdar, örnek olmasıyla başkalarını dönüştürme kabiliyetinden dolayı, yalnızca "fayda (li)" esasına göre hareket ederse, tebaası da bunu yapacaktır ve sonuç her ikisinin kendi dar bakış açısına göre olacaktır. Sonuç; düzen, uyum ve karşılıklı yarar yerine kargaşa ve ıstırap olacaktır (Eno, 2016: 5).

Mensiyüs, insancıl hükümetin yanı sıra doğruluk (yi) ile fayda arasındaki ayrımı vurgulamakta ve doğruluktan bağımsız olarak faydacı düşünceyi reddetmektedir. Aynı zamanda zorlayıcı otoriteye karşı çıkmaktadır: "İyilikle hükmetmeye çalışarak asla insanların itaatlerini kazanamazsın; ama onları doyurmak için iyiliği kullanırsan, o zaman bütün dünyanın biatını kazanırsın (Eno, 2016: 14)."

Bununla birlikte "insancıl hükümet" fikri Mensiyüs'un herhangi bir "standart" kavramından yoksun olduğu anlamına gelmemektedir. Standartları, nesnel ve genel olmaktan ziyade kararlı bir şekilde özeldir; standartlar ve yasalar ahlaklı yönetici tarafından belirlenen modeldir. İnsanlar, başlangıçta iyi yönetici onlara örnek olduğu için ve giderek onu bir baba olarak sevmeye başladıkları için, istemli bir şekilde bireylerden devlet çapında tek bir ailenin üyelerine dönüşürler.

3.8. Chuang Tzu (MÖ 369-286)

Savaşan Beylikler Döneminin etkili bir filozofu olan Chuang Tzu Taoizm'in en önemli düşünürlerinden biridir. Onun bazısı kısa ve basit, bazısı uzun ve karışık otuz üç bölümlük hikâyeden oluşan kitabı, dönemin baskın düşüncesi olan Konfüçyanizm'e eleştiri niteliği taşımaktadır. Chuang Tzu, yöneticilerin karşılaştığı sorunlarla ilgilenmez ve hatta yöneticilere herhangi bir özel yetki vermeye isteksiz görünür. İnsanların yöneticileriyle özdeşleşmesi gerektiğine inanan düşünürlerle kesinlikle çelişmektedir. Eserinin yönetim konularına yönelik tutumu ancak şu olabilir: taahhütten kaçının, var olan şeyleri kabul edin. Metnin kalbinde, herhangi bir perspektifin nihai olarak doğru olduğunu kabul etmeye karşı radikal bir dilbilimsel ve epistemolojik bir karşı çıkış vardır. Savaşan Beylikler Dönemi'nin sert koşulları bağlamında, dünyadan el etek çekmeyi öneren bu doktrinler pek çok kişiye çekici gelmiştir.

Savaşan Beylikler Dönemi'nde başta Chuang Tzu olmak üzere bütün Taocular, Çin'de toplumdaki yozlaşma ve çöküşün etkilerinden bir kopuşu temsil etmekte ve dünyadan el etek çekip ilkel topluma geri dönmeyi önermişlerdir. Örgütlü bir topluma, kendi içerisinde kaçınılmaz ve düzeltilemez kötülükler barındırdığı için karşı koymuşlardır (Suzuki, 2012: 171). Bu yüzden de devlet yapılanmalarının gereksiz hatta zararlı olduğunu düşünmüşlerdir. Bu yönüyle Chuang Tzu, mistik bir öğretici değildir. Onun öğretisi, örgütlü toplum içinde ancak her türlü tasa ve sorumluluktan yoksun kişilere hitap edebilmiştir. Hayatlarını sürdürebilmek için hareket zorunluluğu olan esnaf, zanaatkar ve tüccarlar için onun felsefesi uygulanabilir gözükmemektedir. Bu yüzden de toplumu yeniden örgütlemenin yolunu arayan Çinli devlet adamları Chuang Tzu'nun Taoculuk'una hiç rağbet etmemişlerdir.

Chuang Tzu'nun ideal devletinde bir hükümdar, yönettiği halkın doğasını takip etmeli ve halkı sözsüz, hatta kafa yormadan etkilemelidir. O, insanları yönetmek için geliştirilen tekniklerin ve mekanizmaların uygulanmasına da karşıdır. Bilge kişi, kendi yaşamını kendisi düzene sokmalı ve

insanları, onların işlerine karışmadan bu şekilde yönlendirmelidir (Haiming, 2014: 67). Hal böyle olunca bütün şeyler kendi doğası gereğince gelişir ve güzelleşir. Yoksa insanı kontrol etmeye çalışmak ve bunun için de yasalar, kurallar koymak, insanı doğal halinden koparmak demektir. Böyle bir felsefe, ister istemez kentsel yadsıyan, daha çok kırsala ve köy hayatına öykünen bir düşünce sistemi geliştirmektedir. Bu yüzden Chuang Tzu'nun kitabında kent hayatına ilişkin pasajlar daha çok bu yaşamdan kaçmanın gerekliliği merkezinde işlenmektedir. Hikâyelerin ezici çoğunluğu kırdan geçmekte olup, insanların kendi benliklerini bulmanın yolu olarak kır hayatı özendirilmektedir.

Savaşan Beylikler Döneminde geleneklerin değerlerini yitirmesi oldukça hız kazanmıştır. Birbirlerine üstünlük kurmaya çalışan devletler, siyasi birliği sağlamak için sık sık geleneğin ahlaki kurallarının dışına çıkmışlardır. Değişen toplumsal şartların en güzel örnekleri Chuang Tzu'nun Kitabı'nda bulunmaktadır. Örneğin, Chuang Tzu törenlerin ve yasaların yöneticilerin çıkarına olmasını kınamakta, düzenin sadece törenlerle sağlanma çabasını anlamsız bulmaktadır: "Törenleri, yasaları, ağırlıkları, ölçüleri, biçimler ile adların titizlikle karşılaştırılmasını eski adamlar geliştirmiştir. Ancak bunlar yönetilenler tarafından yönetenlerin hizmetinde kullanılmıştır. Yöneticiler bunları, yönetilenleri beslemek için kullanmamışlardır (Giles, 2012: 139)... İyi inanç açığa vurulduğunda incelik; boyun eğme olduğunda törenler ortaya çıkar. Gelgelelim ağırlık yalnızca müzik ile tören düzenlemeğe verildiğinde dünyanın düzeni bozulur (Giles, 2012: 165)... Orta Krallığın beyleri törenlerde uzmandırlar, fakat insan yüreğinin bilgisinden uzaktırlar (Giles, 2012:216)." Chuang Tzu'nun dönüşümün kötüye doğru olduğunu belirten bu pasajı özellikle dikkat çekicidir: "Artık yukarıda düzenbazlık, aşağıda rüşvet var. Saygınlığı korumak için birlikler harekete geçiriliyor. Bir sözleşmeye inandırıcılık kazandırmak için kurbanlar kesiliyor. Erdemlilik gösterisi kitleleri güldürüyor. Kavga, adam boğazlama, kazanç araçları oldu çıktı. Bozuk düzen ekilip kargaşa biçiliyor (Giles, 2012: 313)."

3.9. Xunzi (MÖ 310-238)

Selefleri Konfüçyüs ve Mensiyüs'ten sonra genellikle antik çağın üçüncü büyük Konfüçyüsçü filozofu olarak anılır. Zhao Eyaletinde doğan Xunzi, saygın Jixia Akademisi'nde eğitim görmüş ve burada zamanının tüm önemli felsefi geleneklerini öğrenmiştir. Mezuniyetinden sonra şiir konusunda uzmanlaştığı Chu'ya gitmiş ve ardından akademide oldukça saygın bir öğretmen olarak Qi'ye dönmüştür. Öğrencileri Han Fei ve Li Si'nin her birinin önemli siyasi ve akademik kariyerleri bulunmaktadır. Hayatının ilerleyen dönemlerinde Lord Chunshen'in sarayında çalışmıştır (Knoblock, 1982-83).

Xunzi'nin 19. bölümü, Savaşan Beylikler Döneminin en ünlü başlangıç hikâyelerinden birini içermektedir:

"Ritüel (li) neyden doğdu? Diyorum ki: İnsanlar arzuları ile doğarlar. Arzuları olduğu halde arzularının nesnelerini alamadıkları zaman tatmin için bir yol aramaktan kendilerini alamazlar. Arayışlarının bir ölçüsü veya sınırı yoksa birbirleriyle mücadele etmekten kendilerini alıkoyamazlar. Birbirleriyle mücadele ederlerse kargaşa olur, kargaşa olursa yoksullaşırlar. Eski krallar bu tür kargaşadan nefret ettikleri için halk arasında ayrılıklar tesis etmek, arzularını beslemek ve arayışlarını tatmin etmek için ritüeller ve doğruluk oluşturmuşlardır (Hutton, 2014: 201)."

Ritüeller Konfüçyüs'ün birçok bölümünde önemliydi, ancak burada daha da merkezi bir rol üstlenmektedir. İnsanlar, hayvanlardan farklı olarak fark etme ve bunlara dikkat etme yeteneğine sahip olsalar da bunu doğal olarak yapmayacaklardır. Toplumun uyumlu olması ve insanların gelişmesi için arzularının devam eden ritüel eğitim yoluyla şekillendirilmesi gerekmektedir. Xunzi açıkça ritüeli "standart" fikriyle ilişkilendirir: "Ritüelleri reddetmek standartsız olmaktır" ve "standartları olmayan bir adam kayıp ve rehbersizdir (Hutton, 2014: 14)." Shang'ın Kitabı'ndaki cezalara ve ödüllere ilişkin açık düzenlemelerden farklı olarak, Xunzi standartların uzman bir öğretmen tarafından ritüellerin öğretilmesiyle alınması gerektiğini düşünür. Kişinin doğrudan öğretmeni ve bilgisi, onun yöneticisinden başka biri değildir. Başlangıçta uygun ritüeller dizisini krallar kurmuştur, şimdi de yöneticiler ritüeller aracılığıyla bunları halka öğretmelidirler. Her iki metin

de hem insanlara fayda sağlamak adına hem de düzen kurmak için halkların psikolojilerinin özelliklerinden yararlanmaya çalışmaktadır. Temel fark, Lord Shang'ın Kitabı'nın doğrudan insanların yarar arzusuna ve zarardan nefret etmesine dayanması, Xunzi'nin ise insanların onları dönüştürmek için "farklılıkları" önemseme yeteneğine güvenmesidir.

Xunzi'nin yazılarındaki ana tema, açık standartların zorunlu olarak belirsiz olması ve dolayısıyla bunların doğru şekilde uygulanmasının yeterince belirlenmemesidir. Ayrıca standartların uygun şekilde uygulanmasının çok fazla beceri ve teknik gerektirdiğine de inanmaktadır. Ayrıca, standartların bazen birbiriyle çatışıyor gibi görüldüğünü ve bu tür rekabet eden düşüncelerin nasıl dengeleneceğini bilmenin bilgelik ve deneyim gerektirdiğini belirtmektedir. Son olarak, kuralları sistematize etmenin sabit bir yolu yoktur. Durumdaki değişiklikler, bazen kuralların önceliğinin gözden geçirilmesini gerektirir ve bu da iyi bir muhakeme gerektirir. Tüm bu nedenlerle, Xunzi için düzen, standartların kendisinde değil, erdemli insanlarla kurulabilecek bir şeydir (Knoblock, 1982-83: 45).

3.10. Han Fei (MÖ 280-233)

Han devletinin prensi olarak dünyaya gelen Han Fei, eserinde devlet gücünün teorisini ortaya koymaktadır. Halk ile egemenin çıkarlarının çatışması durumunda egemenin yanında yer alan Han Fei, metotçu ve standartçı bir legalist felsefe ortaya koyarak Çin'in birleşmesinde büyük katkıları olmuştur. Eseri, totaliter bir devlet yapısını öngören ve devlet başkanına iyi yönetimin gereklerini anlatan, Han Fei'nin kendi zamanına kadar gelen tüm legalist düşünceleri sentezlediği yirmi bölüm ve elli beş maddeden oluşmaktadır (Liao, 1939).

Han Fei, tarihsel şartların değişmesine bağlı olarak siyasi kurumların da değişmesini savunarak, legalist filozofların geleneğe karşı olan tutumlarını devam ettirmektedir. Ona göre, Konfüçyüsçülerin yaptığı gibi öncekilerin modası geçmiş yollarına saplanıp kalmak aptallıktır. Siyasi kurumlar, ahlaki duyarlılıklardan ziyade siyasi ve ekonomik şartlar tarafından belirlenen insan davranış modellerine göre yeniden düzenlenmelidir. Geçmiş zamanlarda insanlar, nüfusun az, kaynakların bol olmasından dolayı barış içinde yaşayabilmişlerdir, fakat artan nüfus kaynaklar üzerinde baskı oluşturmuş ve ekonomik darlığı doğurmuştur, o yüzden bugünün insanı devamlı bir kargaşa içindedir. Bu ortamda yöneticiye düşen insanları erdemli hale getirmekten ziyade, onların kötü eylemler yapmasının önüne geçmektir (Liao, 1939: 9). Bunun aracı da kanunlardır. Yöneticinin koyduğu kanunlar, toplumsal veya doğal her türlü yasadan üstündür.

Shang Yang gibi Han Fei de otoritenin kaynağının bizzat iktidar olduğunu düşünmektedir. Konfüçyüsçülerin savunusunun aksine, yöneticinin erdemli olup olmamasına bakılmamalı, siyasi erk kimin elindeyse ona kayıtsız şartsız itaat edilmelidir (Liao, 1939: 32). Bir yönetici için en önemli şey de sahip olduğu gücü ve konumu korumaktır. Kanunlar da bu gücü koruma yönünde kullanılmalıdır. Han Fei'nin yasal sistemi, yöneticilerin yararı noktasında işlev gören insanları ödüllendirme, zarar verenleri ise cezalandırma sistemidir (Haiming, 2014:75).

Daha önceki legalist metinler gibi Han Fei de yönetim için nesnel kriterlere önemli ölçüde vurgu yapar. Hükümdarlar sonuçlarla karşılaştıracak ve bunlara bağlı olarak ödüller veya cezalar verecektir. "Gerçekten aydınlanmış bir hükümdar, kendisi için adamlarını seçmek için standartları (fa) kullanır (Liao, 1939: 38)." Hükümdarın, bakanları kendi yargısına veya kaprislerine göre seçmesinden önce ilk etapta standartları belirlemesi gerekir; o sadece geleneğe veya emsallere güvenemez: "Bilge, eskilerin yollarını uygulamaya veya sabit bir ölçüye bağlı kalmaya çalışmaz, çağın işlerini inceler ve gerekli önlemleri alır (Liao, 1939: 49)."

Bu, geçmiş geleneğe uymayı savunan Konfüçyüsçü metinlerle çelişmektedir. Eski uygulamalara uyma arzusundan daha yaygın olan, zamanın değiştiği ve iyi hükümdarın onlarla birlikte değişmeye hazır olması gerektiği fikridir. Yeni bir çağ için yeni standartlara ihtiyaç vardır. Doğanın altında yatan kalıplar değişmeyebilir, ancak insan toplumu büyüdükçe ve değiştikçe bunların özel uygulamaları

değişebilir. Han Fei’nin eseri Han Feizi belki de en açık pragmatik doktrinleri içeren Antik Çin eseridir. Han Fei’ye göre yöneticilerin görevi, ortaya çıkan kayıplara karşı yeni standartlar yürürlüğe koymaktan elde edilen kazançları ölçmektir (Liao, 1939: 47).

Han Feizi ayrıca, standart yoluyla ortaya koyulan yasanın, bilge ve erdemliler tarafından hükmetmeye neden tercih edildiğine dair önceki tüm metinlerden daha net bir fikir verir: İyi yönetim için erdem ve bilgeliğin gereksiz olduğu; siyasi gücün ve statünün yanında yeteneklerin belirleyici olduğunu açıkça söyler (Liao, 1939: 40).

Han Feizi’nin bir diğer teması, bireylerin çıkarları ile kamunun, yani devletin çıkarları arasındaki çatışmadır. Halka, erdemli kişiler için bile, aile sadakatinin düzenli olarak devlet sadakatinden üstün olduğu gösterilmiştir ve böylece, “bireylerin ve devletin çıkarları farklı olduğu için, hükümdarın hem özel bireylerin eylemlerini övmesi hem de devletin topraklarını çoğaltıp ve tahıl ambarlarını doldurmaya çalışması ümitsiz bir çabadır (Liao, 1939:49). Han Feizi bunu “özel (si)” ve “kamusal (gong)” bakış açıları arasındaki bir çatışma olarak analiz etmekte ve bu ikisinin karşılıklı olarak uzlaştırılmaz olduğunu savunmaktadır: “Hükümdar, bilge bakanlarını veya yetenekli adamlarını asla bencilce kendi adına kullanmamalıdır (Liao, 1939: 39).” Hükümdar, yanlıgı içerisinde olsa bile bildiğinden şaşmamalı, asıl amaçları kendi çıkarları olan bakanları yetenekleri ölçüsünde değerlendirmelidir.

3.11. Savaş Stratejistyenleri

Antik Çin’de kent devletleri sadece filozofların metinlerinde değil, aynı zamanda döneme yön veren stratejist devlet adamlarının askeri klasiklerine de yansımaktadır. Örneğin, Savaş Sanatı’nın⁷ yazarı Sun Tzu, bir pasajda casus kullanımıyla ilgili şunları söylemektedir: “İleri görüşlülük hayaletlerden ya da ruhlardan kazanılmaz... Ya da göğün değerlerinden çıkarım yapılmaz ama askerlerden öğrenilebilir çünkü bu bilgi düşmanın gerçek durumunun ta kendisidir (Sawyer, 2010: 247).” Dönemin savaş şartları kutsallıklara ve bu kutsallıkların oluşturduğu geleneklere ağır basmaktadır.

Shang Yang’ın öğrencisi olduğu kabul edilen Wei Liao ise Savaşan Beylikler Dönemi’ni atlatmak için halkı ve askeri bir araya getirme fikrini savunmaktadır. Ona göre devletin refahı esas olarak tarım arazilerinin boş bırakılmamasında yatmaktadır. Halk, mümkün olduğunca yoğun çalışmalı, bol hasat elde etmeli ve gerek sağlıklı göçmenler yoluyla gerek yüksek doğum oranlarıyla nüfus arttırılmalıdır (Sawyer, 2009: 69). Hükümdar, erdemli ve halkına örnek bir şahsiyet sergilemelidir (Sawyer, 2009: 76). Yönetim, halkını sömürmediği sürece ahlaklı davranışlar ve toplumsal sadakat ortaya çıkacaktır. Ticaret ve üretim devletin ekonomik gücünü yükseltmesi açısından önemlidir fakat yine de insanlara ve ahlaki erdemlere zarar vermeyecek bir biçimde denetim altında tutulmalıdır (Sawyer, 2009: 88). Kısaca, Wei Liao, Konfüçyüsçü erdem anlayışıyla birlikte katı legalist ödül ve ceza sisteminin senkretik bir öğretisini savunmaktadır. Askeri klasikler içinde kent vurgusunun en ağır işlendiği eseri Wei Liaozi’de geçen kent savunmasına dair bilgiler, saldırı yapılacak olan kent kategorileri, iyi bir savunma için kurulması gereken kent modeli gibi anlatılar, Çin kent devletlerine dair ipuçları sunmaktadır.

Wei Liaozi, kentlerin ele geçirilmesinin kutsallıkla değil ussallıkla mümkün olabileceğini belirtmektedir:

“Eğer kenti alamıyorsan bunun nedeni duvarların yüksek, hendeklerin derin, silahların hazır, erzakın depolanmış ve düşman askerinin bir plan çerçevesinde birleşmiş olmasıdır. Eğer duvar alçak, hendekler sığ, savunma zayıfsa kale alınabilir. Bu bakış açısıyla, anlar, mevsimler ve kutsal makamlar insan çabası kadar önemli değildir (Sawyer, 2009: 68).”

Savaşan Beylikler Dönemi bürokrasisinin liyakate dayalı olmasında aynı zamanda diplomasi uzmanları olan savaş stratejistlerinin de rolleri bulunmaktadır. Devamlı savaş halinde bulunan devletlerde savaş yetenekleri sayesinde generallik rütbesi kazanmış stratejistler yöneticilere verdikleri tavsiyelerde

⁷ Savaş klasikleri içinde Batı’da en fazla bilinen eser Savaş Sanatı’dır. Genellikle MÖ 5. yüzyıla dayandırılan eser, her biri görünüşte başka bir konuya odaklanmış on üç bölümden oluşur (Sawyer, 2010:213).

yetenekli olan kimseleri yanlarında istemişlerdir. Örneğin Sun Tzu, devletin başkanına “Eğer benim düşünce yöntemlerimi takip eden bir komutanı görevlendirirsen, kesinlikle galip geleceğine ve onu elinden kaçırmaman gerektiğine hiç şüphe yoktur (Sawyer, 2010: 218)” demektedir. Ssu-ma ise devlet yöneticisine dilenci şövalyeleri elinden kaçırmamasını tavsiye etmektedir (Sawyer, 2010:189). Bu dilenci şövalyeler, fikirleri ve yetenekleri aynı zamanda siyaset oluşturmada kullanılan kimselerdir (Sawyer, 2010: 327). Anlaşılan dilenci de olsa eğitilmiş bir asker, asil kandan gelip gelmediği önemsenmeksizin toplumsal konumunu yükseltebilmektedir.

4. Kent Devletlerinin Dönüşümü

Bu düşünürlerin ortaya attığı fikirler kentlerin dönüşümüyle de bire bir ilgilidir. Kentsel yaşamda görülen değişimler de bağlı buldukları beyliklerin politikalarına yön vermeleriyle gerçekleşmiştir. Örneğin Mensiyüs'ün önerdiği şekilde toprak kullanımında eskinin işgücü vergilendirme sisteminin terk edilerek yerini kira sistemine bırakması, derebeyi ile halkının arasındaki ilişki biçiminin ataerkil düzenini bozmuştur. Ticarete karşı olan geleneksel kötümser tutuma bu düşünürler karşı çıkmışlar, ticareti devletlerinin zenginliğinin bir aracı olarak görmüşlerdir. Bu durum kentlerde ticaretin önemini artırmış, kentsel toplumun dokusunu da kökünden değiştirmiştir.

Antik Çin filozoflarının başarıya ve yeteneğe yapmış oldukları vurgu, politik etkinin tamamıyla açık olduğu ve siyasi kurumların büyük oranda başarı temeline oturtulduğu bir kent anlayışını geliştirmiştir. Liyakat temelli siyasi kurumlar kentler içinde dikey bir toplumsal hareketlilik yaratmıştır. Bu filozofların ürettiği düşünce sistemi ile birlikte akrabalık temelli bürokrasi yerini rekabetin geçerli olduğu, liyakatli bireylerin yükselmelerini kolaylaştıracak bir yapıya bırakmıştır (Goodrich, 1963: 98).

Ritüelistik kent planlama gelenekleri büyük oranda devam etmesine rağmen kentin fiziksel şekillerinde devamlı bir değişimin görülmesi de ayınlara dayalı kent anlayışının yerini, özellikle legalist filozofların yöneticiliğini yaptığı kentlerde statik olmayan kent yapılanmalarına bırakmıştır. Hükümdara yapılan vurgu, kentin içerisinde yeni mimari formlar ve konseptlerin çıkmasını kolaylaştırmıştır. Kentin ihtişamının bir övgü vesilesi olarak görülmesi anlayışı neticesinde, saraylar anıtsal boyutlarda inşa edilmeye başlanmış, sur kapısı, teraslı köşkler, kule gibi önceden bilinmeyen formlar kentlerde sıklıkla görünür hale gelmişlerdir (Steinhardt, 1990: 43).

Kentin amacı kutsal krala hizmet olmaktan çıkmış, filozof yöneticilerin önerileri göz önüne alarak büyümek ve bütünleşmeyi sağlamak haline gelmiştir. Bütün filozofların amacı kendi beyliklerinin bu bütünleşmeyi sağlaması olmuştur. Bu yüzden eskinin kentsel büyüklük hiyerarşisi tamamen rafa kaldırılmış, yerine ekonomik ve toplumsal şartlara uygun bir kentleşme gelmiştir.

Beyliklerdeki başkentlerin yönetimi nasıl ki bürokrasi temelli bir atanmışlar sınıfının elindedir, o zaman civardaki kentlerin de zeametler olmaktan çıkıp yönetimsel kente döndürülmeleri gerekmiştir. Bu şekilde kentler, filozof ve stratejistler danışmanların yönlendirmesiyle yerel yönetim birimleri olarak yeniden yapılandırılmıştır. Kentleşmenin yayılması yeni siyasal ve yönetimsel koşullara uygun gerçekleşmiştir.

Kentin savunma anlamı gittikçe büyümüştür. Kentlerin, savunma ve savaş sanatının olmazsa olmazı unsuru olan surlar ve hendekler, bu dönemde savaşın felsefesini iyi bilen stratejist ve taktikçi başbakanların sayesinde kentlerin en görünen yerleri olmuşlardır. Kentin, kendini savunma anlamının yanında, beyliklerin sınırlarına kurulan savunma amaçlı garnizon kentlerinin de sayısı bu dönemde kentleşmenin önemli başka bir nedeni olmuştur.

Yukarıda bahsi geçen filozofların en fazla üzerinde durduğu konulardan biri de yöneten-yönetilen ilişkisinin doğası üzerinedir. Gelenekçi Konfüçyüs ve onun takipçileri örnek bir üstün insan modeliyle biat edilecek erdemli bir yönetici profili çizerken, legalist filozoflar yasanın belirleyici olduğu otoriter bir yönetici profili çizmektedirler. Her ikisinin de ortak vurgusu standartların kurulmasına olmuştur. İster yasayla ister erdemli bir kralla olsun, standartlarla amaçlanan şey kent sakinlerinin başka bir kente gitmemesi, tebaanın kaybedilmemesidir. Bu yüzden kentsel yaşama da standartlar getirilmiş,

mahalleler oluşturulmuş, haneler kayıt altına alınmıştır (Hsu, 1965: 135). Kentin yeni anlamı insanları zapt etmek haline gelmiştir.

SONUÇ:

İlkbahar ve Sonbahar Dönemi ile Savaşan Beylikler Dönemini içine alan Doğu Chou Dönemi (MÖ 772-221), Çin’de kent devletlerinin ortaya çıkıp son bulduğu bir dönemi ifade etmektedir. Kent devletleri, bir kentler birliği haline gelen Chou Devleti’nin çöküşünden ortaya çıkmıştır. Görüldüğü üzere, bu dönemde yaşanan siyasi ve toplumsal değişimlerle birlikte gelen kargaşa Çin’de felsefi düşünüşün kapılarını açmıştır. Yukarıda bahsedilen düşünürlerin çoğu devletlerde başbakanlık yapmış düşünürlerdir. Zahidane bir hayatın insanın mutluluğu için daha tercih edilir olduğunu kabul eden Taocu felsefenin düşünürleri Lao Tzu ve Chuang Tzu’nun dışında kalan bütün düşünürler Savaşan Beylikler Dönemi’ndeki kent devletlerinin dönüşümünde birinci elden etkili olmuşlardır.

Chou Hanedanlığı’nın siyasi olarak güçten düşmesi, geleneğin zayıflayarak topluma yeni güçlerin girmesini sağlamıştır. Çin’in kendine özgü feodalizmi bu dönemde giderek zayıflamış, yeni aktörlerin etkili olmaya başlamasıyla birlikte toprak kullanımı da değişme uğramıştır. Ticaret ve endüstriyel faaliyetlerle zenginlik ve toprak sahibi olan bir sınıfın doğması Çin felsefesinin altın çağının başlangıcı olmuştur. Her kent devletinin kendine danışman olarak aldığı bir filozofun önderliğinde kentlerine şekil verdiği bir dönem ortaya çıkmıştır. Böylece İlkbahar ve Sonbahar Döneminden başlayarak Çin kenti dönüm noktasına girmiştir. Shih sınıfının yükselmesiyle birlikte ortaya çıkan felsefi akımlar, yine devletlerin yöneticilerine etki ederek kentlere yön vermiştir. Bu felsefi akımlardan en önemlileri, Konfüçyüs ve ardından Mensiyüs’ün temsil ettiği, geleneğin felsefileştirildiği Konfüçyüsçülük; evrensel değerlerin ve birliğin savunuculuğunu yapan Mozi’nin temsil ettiği Mohizm; hiçbir gelenek tanımayan Shang Yang’ın temsil ettiği faydacı ve akılcı legalizm; son olarak da Lao Tzu’nun ve Chuang Tzu’nun, yöneticinin hiçbir şeye karışmamasını tavsiye ettiği için rağbet görmeyen Taoizm’dir. Bununla birlikte, bu tarihten sonra Çin kentine yön verecek temel iki felsefi sistem legalizm ve Konfüçyüsçülük’tür.

Savaşan Beylikler Dönemi, felsefenin ve savaşın kentlere yön verdiği bir dönem olmuştur. Sık yaşanan savaşlar ve teknolojinin savaşlarda kullanımı sayesinde aristokratik tekelin yerini yeni otoriter bir liderlik almıştır. Beyliklerin hemen hepsi büyük güçler olarak sınırlarını genişletmeye çalışmışlardır. Bunun için güçlü bir ordu ve sağlam bir devletçilik fikri gelişmiştir. Böylece kademeli olarak feodalizmin yerini yeni bir merkezîyetçilik fikri almaya başlamıştır. Bu, toprakların miras yoluyla zeamet olarak bırakılmasının terk edilerek maaşlı bürokratların doğuşunu temsil etmektedir. Kentler arasındaki eski geleneksel hiyerarşi yerini yeni bürokratik hiyerarşiye bırakmıştır.

Bu yeni yasal ve fiziksel ayırım, dönemin filozofları tarafından öne sürülen yeni toplumsal modellerle mümkün olmuştur. Bu modellerde yöneticiler bir meslek kategorisidir ve kendilerinden bütünlüğü somutlaştırmaları beklenmiştir. Radikal devletçi filozoflar siyasi sadakatin akrabalara bağlılığın önüne geçtiği bir dünyayı savunmuşlar ve bunu yönetici oldukları kent devletlerinde gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

Çin’deki kent devletlerinin çağı yaklaşık beş yüzyıl sürmüş olmasına rağmen, daha sonraki tarihlerde çok az iz bırakmıştır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. İlk olarak, kent devleti olarak doğan ve daha sonradan kurulan monarşilerden önce kent devleti geleneğinin yerleştiği Antik Yunan’ın aksine, Çin’deki kent devletleri doğrudan kraliyet iktidarının çöküşünden doğmuşlardır. Çin’deki kent devletleri, Chou’nun mirası tarafından tanımlanan, hükümdarın önemli bir ritüel rol oynamaya devam ettiği bir kültürün içinde ortaya çıkmışlardır. Zayıflamış olsa dahi ritüel gerçeklik ve siyasi bir fikir olarak Chou Hanedanlığı’nın varlığı, daha kolektif hükümet biçimlerinin ortaya çıkmasını zorlaştırmıştır. Vatandaşlık, kimin hükümdar olacağını belirlemede sıklıkla belirleyici bir rol oynarken, hiçbir zaman bir grup olarak yönetimi devralmaya kalkışılmamıştır. Bu Çin düşüncesinin köklü de olsa değişime karşı tutunmasıdır. Kentin seyrinin yeniden bir hanedanlığa sürüklenmesinin sebebi her şeyden önce bu düşünce sistemidir ve Çin kent devletlerindeki yönetici filozofların savunduğu sistem de budur.

İkincisi, Çinli yönetici filozofların nüfusun kayıt altına alınması ve arazi tahsisi gibi uygulamaları, kademeli olarak devlet mekanizmalarını ellerinde tutanların gücünü artırmıştır. Böylelikle kırsal nüfus kolaylıkla hareket ettirilebilmiştir. Devletin mekânsal genişlemesi soyluluğun ve kentsel nüfusun önemini de azaltmıştır. Özellikle devletlerin bölünmesi ve yeni beylikler tarafından iktidarın ele geçirilmesinin ardından, kurumsal reformların bu devri, devletin coğrafi kapsamı genişledikçe iktidarın yoğunlaşmasına neden olmuştur. Eski monarşinin kalıcı prestijinden ve ortaya çıkan devletlerin artan gücü sayesinde ortaya çıkan kent devletleri Çin’de radikal olarak yeni hiçbir otorite biçimi yaratmamıştır.

Son olarak, Çin kent devletleri kendilerini eski teokrasiden veya gelişmekte olan Savaşan Beylikler’den farklı bir siyasi form olarak asla kuramadıkları için, Çin düşünürleri özerk kent veya hükümete genel katılımla ilgili hiçbir teori geliştirememiştir. Çin’de felsefe MÖ 6. yüzyılın sonuna kadar ortaya çıkmamış ve yazılı eserler MÖ 4. yüzyıla kadar yaygınlaşmamıştır. Bu nedenle, Platon ve Aristoteles’in, hatta Socrates öncesi Yunan filozoflarının Çin’deki meslektaşları zamanında, kent devletleri sadece büyük güçler arasındaki boşluklarda tutunan birkaç düzine küçük siyasal yapı biçiminde hayatta kalmışlardır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Teşekkür: (--)

KAYNAKÇA:

- Chang, K. C. (1974). “Urbanism and the King in Ancient China”. *World Archeology (Political Systems)*, 6(1), 1-14.
- Chang, S. D. (1963). “The Historical Trend of Chinese Urbanization”. *Annals of the Association of American Geographers*, 53(2), 109-143.
- Confucius, (2003). *Analects with selections from traditional commentaries*, (Trans. Edward Slingerland), Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- Duyvendak, J.J. L. (1974). *The Book of Lord Shang*, San Francisco: Reimpression par Chinese Materials Center.
- Ebrey, P., Walthall, A. ve Palais, J. (2009). *East Asia: A Cultural, Social, and Political History*. Boston:Houghton Mifflin Harcourt.
- Eno, R. (2016). *Mencius, An Online Teaching Translation*. Erişim:13.06.2024, <https://scholarworks.iu.edu/dspace/items/3b2ff74d-1038-4db6-86aa-715a4d5fbacd/full>
- Giles, H. A. (2012). *Chuang Tzu’nun Kitabı* (çev.: L. Özşar), Bursa: Biblos Kitabevi.
- Goodrich, L.C. (1963). *A Short History of Chinese People*, New York: Harper Torchbook.
- Guan Zi, (1998). *Political, Economic, and Philosophical Essays from Early China, Volume II*, (trans. W. Allyn Rickett), Princeton: Princeton University Press.

- Guo, S. ve Guo, B. (2008). *China in Search of a Harmonious Society*, Brighton: Sussex Academic Press.
- Haiming, W. (2014). *Çin Felsefesi: Çin'de Metafizik, Epistemoloji, Siyaset Felsefesi ve Karşılaştırmalı Felsefe*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Hardy, G. R. (1993). "The Interpretive Function of Shih Chi 14: The Table by Years of the Twelve Feudal Lords", *Journal of the American Oriental Study*, 113(1), 14-24.
- Creel, H. G. (1974), *Shen Pu-hai: A Chinese Political Philosopher of the Fourth Century B.C.*, Chicago: University of Chicago Press.
- Hsiao, K. C. (1979). *A History of Chinese Political Thought, Vol. 1: From the Beginnings to the Sixth Century A. D.* (Trans. F. W. Mote). Princeton: Princeton University Press.
- Hsu, C. (1965). *Ancient China in Transition, An Analysis of Social Mobility, 722-222 B.C.*, Standford: Standford University Press.
- Hsu, C. (1999). *The Spring and Autumn Period*. The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221 B.C. içinde (ed. M. Loewe ve E. L. Shaughnessy), Cambridge: Cambridge University Press, 545-586.
- Hutton, E. L. (2014). *Xunzi: The Complete Text*, Princeton: Princeton University Press.
- Jennings, W. (1891). *The Shi King, The Old "Poetry Classic" of The Chinese, A Close Metrical Translation With Annotations*, London and New York: George Routledge and Sons.
- Johnston, I. (2010). *The Mozi: A Complete Translation*, Hong Kong: The Chinese University Press.
- Karlgren, B. (1950). *The Book of Odes: Chinese Text, Transcription and Translation*, Stockholm: Museum of Far Eastern Antiquities.
- Keay, J. (2011). *Çin Tarihi*, (çev. N. K. Tayanç ve D. Tayanç), İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Keightley, D. N. (1983). *The Late Shang State: When, Where, and What? The Origins of Chinese Civilization içinde* (ed.: D. N. Keightley), London: University of California Press, 523-564.
- Knoblock, J. H. (1982-83), "The Chronology of Xunzi's Works", *Early China*, 8, 29-52.
- Lao Tzu, (2010). *Tao te King* (J. Legge'den çev. L. Özşar), Bursa: Biblos.
- Legge, J. (1872). *The Chinese Classics, Vol. V. The Ch'un Ts'ew, with The Tso Chuen*. Hongkong: Lane, Crawford & Co.
- Legge, J. (1879). *The Sacred Books of China, The Text of Confucianism, Part I: The Shu King, Shih King, and Hsiao King*. Oxford: Clarendon Press.
- Lewis, M. E. (2000). *The City-State in Spring-and-Autumn China*. A Comparative Study of Thirty City-State Cultures içinde (ed. M. H. Hansen), Copenhagen: The Copenhagen Polis Centre, 359-374.
- Li, J. (1996). *Chinese Civilization in the Making, 1776-221 BC*, London: Macmillan Press, New York: St. Martin's Press.
- Liao, W.K. (1939). *Complete Works of Han Fei Tzu: A Classic of Chinese Legalism*, London: Probsthain.

- Nienhauser, W. H. (1994). *The Grand Scribe's Records Volume I: The Basic Annals of Pre-Han China*, Bloomington& Indianapolis: Indiana University Press.
- Rawson, J. (1999). *Western Zhou Archeology*. The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221 B.C. içinde (ed. M. Loewe & E. L. Shaughnessy), Cambridge: Cambridge University Press, 352-449.
- Sawyer, D. R. (2009). *Kadim Çin'in Askeri Klasikleri, İkinci Cilt* (çev. U. U. Bulsun, Z. H. Ateş), İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Sawyer, D. R. (2010). *Kadim Çin'in Askeri Klasikleri, İlk Üç Kitap* (çev.: U. U. Bulsun, P. Erbayık), İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Steinhardt, N. S. (1990). *Chinese Imperial City Planning*, Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Suzuki, D. T. (2012). *Çin Felsefesi Tarihi* (çev. A. Aydoğan), İstanbul: Say Yayınları.
- Wheatley, P. (1971). *The Pivot of the Four Quarters, A Preliminary Enquiry into the Origins and Character of the Ancient Chinese City*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Yao, X. (1997). *Confucianism and Christianity: A Comparative Study of Jen and Agape*, Liverpool: Liverpool University Press.
- Yu-Ning, L. (2018). *Shang yang's reforms and state control in China*, New York: Routledge.
- Zhang, Q. (2015). *An Introduction to Chinese History and Culture*, New York: Springer.

EXTENDED SUMMARY:**Research Problem:**

The aim of the study is to reveal that city-states gave rise to the philosophical environment, based on the simultaneous emergence of city-states and philosophical thought systems in ancient China, and that city-states were shaped by the hands of philosopher rulers.

Research Questions:

Did China's unique city states play a role in the emergence of philosophy in ancient China? Again, how did the first philosophers of ancient China shape the city-states by taking on positions such as prime minister, advisor and statesman? What are the views of the philosophers who shaped the ancient Chinese city-states and how did these views affect the shaping of the city-states? Finally, what are the effects of the views of these philosophers on the disappearance of ancient Chinese city-states without leaving a trace in subsequent Chinese history?

Literature Review:

When the international literature on the city states of ancient China is examined, it is seen that the city states in China emerged directly from the collapse of royal power. Starting from 771 B.C., Chou Dynasty lost his actual dominance over his feudal lords. The tradition-oriented, temple-centered city, which historians call Western Chou, was gradually replaced by the Spring and Autumn Period (Ch'un Qiu) (772-481), when feudal lords were fighting among themselves and political chaos prevailed, followed by the Warring States Period (Chan-Kuo) (463-221), when wars became fierce. This period, known as the Eastern Chou Dynasty, was a period when city-states ruled absolutely in their own regions and philosophers and strategist statesmen who acted with the goal of reunification in China guided the city-states.

This period of political chaos in Chinese history led to developments in the field of thought. Bitter and bloody wars caused intellectuals to re-evaluate their views on the world and the role of religion and God in human affairs. Writers and poets sought to justify and explain the events of the period and their often-terrible effects on ordinary people. Another name for the Warring States Period is the Hundred Schools of Thought, which expresses the proliferation of thought and the development of ideas such as Legalism, Confucianism, Taoism, Naturalism and Mohism. Guan Zhong argues that standards should be brought to people. Confucius defended tradition and revealed strong family loyalty, respect for ancestors, and that elders should be respected by their children and husbands by their wives. Lao Tzu developed an attitude of withdrawing from the World. Mozi emphasized universal love, social order, the rule of Heaven, sharing and honoring the worthy. The pacifist and Confucian philosopher Mencius envisioned a humane government. Chuang Tzu, opposed an organized society because it contained inevitable and irreparable evils. Legalist philosopher Master Shang argued that good administration would be achieved by ensuring that the ruling class were not interested in anything other than agriculture and war. Shen Buhai adopted a system of administration through professional officials whose functions were strictly defined. Xunzi synthesized Confucian tradition and legalism. Han Fei synthesized all legalist ideas up to his time. And military strategists Sun Tzu, Wei Liao and Ssuma developed a bureaucracy based on merit. These were just a few of the philosophers and statesmen who were influential in the administration of the city-states and shaped them.

The ideas put forward by these thinkers were directly related to the transformation of cities. The changes seen in urban life took place as they guided the policies of the city-states.

Methodology:

Technically, the only indispensable tool for such a study is the collection of information and materials that constituted the discipline of urban history. In addition, since the claim of the article is that the political environment in the period when the city-states emerged gave birth to philosophy, and philosophy shaped the

administration of the city-states, ancient texts written by thinkers rather than archeology were consulted for such a reciprocal reading.

Results and Conclusions:

The Eastern Chou (772-221 BC), which included the Spring and Autumn Period and the Warring States Period, was the age of city-states in China. City-states emerged from the collapse of the Chou state, which was a union of cities itself. As can be seen, the turmoil that came with the political and social changes experienced in this period opened the doors of philosophical thinking in China. Most of the thinkers mentioned above are thinkers who served as prime ministers of states. Except for Lao Tzu and Chuang Tzu, the thinkers of Taoist philosophy, who accepted that an ascetic life is more preferable for human happiness, all thinkers were first-hand influential in the transformation of the city states during the city-states period in China.

The political decline of the Chou Dynasty caused the tradition to weaken and new forces to enter the society. China's specific feudalism gradually weakened during this period, and land use began to change as new actors began to become influential. The birth of a class that acquired wealth and land through trade and industrial activities marked the beginning of the golden age of Chinese philosophy. A period was emerging in which each city-state shaped its cities under the leadership of a philosopher whom it took as its advisor. Thus, starting from the Spring and Autumn Period, the Chinese city entered a turning point. The philosophical movements that emerged with the rise of the Shih class also influenced the rulers of the states and gave direction to the cities. The most important of these philosophical movements are Confucianism, represented by Confucius and then Mencius, in which the tradition is philosophized; Mohism, represented by Mozi, who advocated universal values and unity, but was not supported by any state; utilitarian and rational legalism represented by Shang Yang, who recognizes no tradition. Finally, there was the Taoism of Lao Tzu and Chuang Tzu, which was unpopular because it recommended that the ruler should not interfere in anything. However, the two philosophical systems that would guide the Chinese city-states after this date were legalism and Confucianism.

Although the age of city-states in China lasted nearly five centuries, it left little trace in later history. The reason why the course of the city-states has shifted into a dynasty again was, first of all, the philosophical system based on the idea of unity, and this was the system advocated by the ruling philosophers in the Chinese city-states.